

РУСИН

www.rusynacademy.sk

RUSÍN r. XXXI, č. 5 / 2021

**Автопортрет
вызначного русиньского
умелця Дезідерія Міллога,
якого припоминаме собі
115 років од народжіння
і 50 років од смерті.**

КУЛТУРА • ЛІТЕРАТУРА • ЯЗЫК • ІСТОРІЯ

• Штефан Гапак: Автопортрет у молодім віці, 1948, олій.

Проф. Др. Іван ПОП, др. н., Хеб, Чесько

115 років од народжіння і 50 років од смерті русинського умельця на Словакії – ДЕЗИДЕРІЯ МІЛЛОГО

Дезідерій Міллий (Dezider Milly) нар. 7. 8. 1906 в Києві тогдышнёго Угорського кралёвства, тепер на території Словакії, умер 3. 9. 1971 в Братіславі тогдышнёй Чехословакії, тепер на території Словакії. Быв вытварным умельцем, педагогом і культурным діятелём меджі Русинами на Словакії.

По скончіню гімназії в Левочі (1917 – 1922) Д. Міллий ся учів в Пряшівській грекокатолицькій учительській русинській семінарії (1922 – 1926) і у Высшій школі промыслового уменя „Ум прум“ у Празі, де ёго учителями были Йозеф Шуссер і Арношт Гофбауер. Д. Міллий учительвав у русинській початочній школі в Орлові (окр. Стара Любовня – позн. А. З.) в Пряшівській області (1934 – 1943) а єдночасно у Пряшівській учительській семінарії (1943 – 1945) і російській гімназії (1944 – 1945). На концю 2. світової войны почас короткого часу був членом Української народної рады Пряшівщини і председом одділіня українських школ у Кошицах. У 1946 р. перешов до Братіславы, де учів на Высшій школі вытварных уменъ (доцент, 1949; ректор 1953 – 1957; професор, 1958).

Як малярь Д. Міллий вытворив свій властный неповторный штїл, скомбіновавши трагічний експресіонізм норьского маляря Едварда Мюнха і Голандяна Вінцента ван Гога з романтизмом Француза Пола Гогена і філософічним раціоналізмом чеського майстра Яна Зырзавого. Іщі у 1933 р. студентьскы работы Д. Мілломо, експонованы на выставці абсолвентів „Ум прум“, притягли позорность критіків. В тім часі была організована і выставка майстра у шведьскім Штокгольмі. Ёго графічны работы мають таксамо характерістіку самобытности у штїлі. Із серії літографій, створеных в роках 1933 – 1934 з выужытём блайвасовой технікы на каміню, є інтересный главно лірічний портрет А. Духновіча (*Духновіч-поет*), але векшына работ присвячена нещастній судьбі русиньской жены: *Нещастлива, Акт, Ніжность*. Найзнаміша з тых літографій была *Наша судьба: выгнаны із землі* (1934).

Роблячі учителя в с. Орлов, умелець ся надхынає красов своєї родной Пряшівской области. Тогды намалёвав серію приповідково прекрасных карпатських закутин країны, в якій ся наконець збавив впливу манірізму і постімпресіонізму і створює свій властный штїл. На переднім плані закутин природы дає свою музу, фігуру смутной жены. Далша серія майстра *Кривый ярок* (1944) є абстрактным композичным зобшінём із домінованём гор, помеджі котры ся плазять як гадины вузюнькы пішники і потічкы.

Д. Міллий брав активну участь в політичнім і культурнім животі повойновой комуністичной Чехословакії, а тото негати́вно

ОБСЯГ

Проф. Др. Іван ПОП, др. н.: 115 років од народжіння і 50 років од смерті русинського умельця на Словакії – ДЕЗИДЕРІЯ МІЛЛОГО	1
Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК: Плодный творитель і добрый педагог (До 100-роча вытварного умельця, професора – ШТЕФАНА ГАПАКА)	2
Проф. Др. Іван ПОП, др. н.: 130 років од народжіння вызначного русиньского підкарпатського маляря – ОСИФА БОКШАЯ	5
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Першым лавреатом премії Pro Arte Ruthenorum ся став ВОЛОДИМІР МИКИТА	7
Севериян КОСОВСКИЙ: Стріча Русинів на Лемковині. Нагородили ЯРОСЛАВА ТРОХАНОВСКОГО і ЮРИЯ ФІРЦАКА	9
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Одбыв ся XVI. СВІТОВЫЙ КОНГРЕС РУСИНІВ у Криніці. Дішло і ку неочекованым змінам	11
Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД.: ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2021 ч. 5	13
Квета МОРОХОВІЧОВА-ЦВИК: Небо повне звїзд, Мати, Коні, Дідів дзвїн, Мудрость матери, Пахоты материной душкы	13
Юрко ХАРИТУН: Як жыти, мамо, як?, Памятка, Почекай, Голос здалека, Волоскы твої – на гусях струны, В гнізді боцанів, Памятам, Грибы, Мати крыла орла, Яка то насолода	15
Мілан ГАЙ: Подякованя Богу, Пресвятая Діво Мати, Ангел хранитель, Дякую Господу, Думам на тя, мільй Боже, Ісус, Зыйдий з неба, Ой, Боже мій дорогой, Дякую ті, Боже, Ісусе мій добрый	16
Даньела КАПРАЛЁВА: Стихы із зборника Серна в нераю	17
Миколай КСЕНЯК: Імідж, Занашачка, Лакома лишка, Геніалне рішіня, Заяці, Слон і соломка, В боденці, Розчарований	19
Выголошіня 8. Літературного конкурзу Марії Мальцовской	20
РУСИНЫ НА ПОЗДРАВЛІНЮ СВЯТІШОГО ОТЦЯ / Rusynŭ na Pozdravlŭňu Svjatišoho Otc'a	23
Припоминаме собі 30 років од выдана першого чїсла НАРОДНЫХ НОВИНОК	24
Ирина ПАПУГА: Зборнік работоу „STUDIA RUTHENICA“ 26 (39), Нови Сад, 2021, 302 боки	26
Проф. Др. Іван ПОП, др. н.: 185 років од народжіння церьковно-політичного діятеля на Підкарпатській Руси – ЮЛІЯ ФІРЦАКА	28
Вышов Короткый енциклопедічний словник православія на Словакії	28
Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Жывотный юбілей МАРІЯННЫ ЛЯВИНЕЦЬ	29
Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК: Инж. МІЛАНА МНЯГОНЧАКА интересуєть народностны і церьковны проблемы	30

овпливило ёго творчость, бо работы умельця ся тематично звужыли –перетворили ся на ілюстрації тогдышніх політичных удалостей. То мож повісти о серії **Токаїк** (1959), котра є венована трагедіям з часів 2. світової войны (выстріляня Русинів, жителів села Токаїк; тотя страшна трагедія ся врыла глубоко до души умельця).

У 1960-ых роках малярь одышов од узко політичної лінії у своїй творчости і знову зачав малёвати панораматичны декоративны закутины країны. Якбы намагаючі ся добігнути час, страчений в періоді комуністичной диктатуры по 1948 р., Д. Міллий зачав творити в послідніх роках свого жывота серії закутин країны у своїм передвойновім штїлі. Ёго творчость была позначена впливом многих новых умельцьких ліній 20 ст., але skutочне коріня ёго уменя было, безспорно, в родных Карпатах. Од часу

смерти майстра выставка ёго работ ся експонує в Галерії Дезидерія Міллоґо (заложеной в р. 1983), яка є частёв Музея української культуры у Свіднику на Словакії.

Література: J. Repčák, *Dezider Milly: personálna bibliografija* (Košice – Prešov, 1966); Михайло Дубай „Дезидерій Миллий, Науковий збірник Музею української культуры у Свіднику, VIII (Братислава – Пряшів, 1976), с. 381-393; Владислав Грешлик, *Дезидерій Миллий* (Свідник, 1986); Silvia Plečková, *Dezider Milly* (Bratislava, 1987).

Здрой: „Енциклопедія історії та культуры карпатських русинів“ зоставителів П. Р. Маґочія і І. Попа. Ужгород: „Видавництво В. Падыка“, 2010, с. 459, переклад з українського языка і выбер фотграфій: А. З.

Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК, Академія русиньской культуры в Словацькій републиці, Пряшів

Плодный творитель і добрый педагог

(До 100-роча вытварного умельця, професора – ШТЕФНА ГАПАКА)

• Штефан Гапак: Портрет маляря Ернеста Ракоші, 1957, суха ігла.

На назву статї бы в ем хотїв надвязати як еден із ёго штудентів, котрых учїв вытварну выхову на Педагогічній факулті Універзіты П. Й. Шафаріка. Учїв нас графіку і моделованя а кедь пришов до класы у своїм білім рабочім плащу замашенім од фарєб і перепасаный ремінём на своїй высокій і силній поставі, вызерав як руський богатырь, зато сьме му дали прозывку Садко. Не знам, ці ся ю за жывота дізнав, але теперь, пане професоре, Вам то уж можу прозрадити. Были сьте на вызор богатырём, але іщі векшыым, кедь сьте собі на старости літ запустили сиву бородку. Але были сьте богатырём нелем вызором, але і своїм хованём – прісний, выжадуючий роботу на сто процент, но ласкавого сердця, што сьте але не давали знати перед своїма штудентами, притім як Русин мали сьте добре одношіня к нам, русиньскым штудентам в першім ряді, але і к іншыым. Были сьте добрым фахманом у своїй професії, добрым реалістичным графіком, сохарём і малярём, няй собі дахто гварить, што хоче. Вытримали сьте много, главно людьской зависти і злобы, чого свідками сьме были і мы, штуденты на катедрі вытварной выховы, кедь ся вас снажили зошмарити з посту ей ведучого. І так ся то тым „малым“ подарило, але в наших очах

• Штефан Гапак: Яблоні, 1953, олій.

сьте зістали тым великым, богатырём Садком. Перебачте мі таке особне інтермеццо, але мусив єм свому професорови повісти то, што єм ся му не одважив і не встиг за жывота.

Але теперь кус офіціалні о жывоті Штефана Гапака, ёго творчості і снажіню. Штефан Гапак ся народив **16. октобра 1921-го року** в Пінковцях, Михаловского окресу. А як ся там взяв Русин? Та так, же ёго отець походив із підкарпатського села Лумшоры (днесь Україна, Перечинський раён), котрый у рамках тогдышнёй Чеськословенської републіки приходив за роботом на богате панство до Пінковець, часом робив нелем як рольницькый і ховательскый помічник, но і як тесарсько-ставбарьскый ремеселник. Нескорше зо женов сі ту купили за зароблены пінязі малый фалаток землі і збудовали хыжу. Так ся в Пінковцях усадив і так ту ся народив Штефан, котрый по отцёви здобыв тілесну робустность, твердость характеру, але в грудёх добре серце а в серцю любов к землі і честній ремеселній роботі. Він быв прикладом про далшых двох молодшых сородинців – брата Павла, нескорше док-

тора історії в Словенській академії наук, і сестру Зузану, доцентку вытварной выховы і малярку.

Путь к ёго вытварній творчості не была легков. По скончіню Ужгородської учительської семінарії зачав учителёвати в народній школі в Збою, теперішнёго Сниньского окресу, на самім выході теперішнёго Словенська. В августі 1944, кедь тоту часть Снинціны забрали Мадяры, як „непослушного“ го взяли до концентрачного табора в Мадярьску. Одты ся му з групов інтернованых подарило втечі в апрілю 1945-го року і по переході фронту в Дері вступив до Червеной армады, де быв приділений до штабу 136. командатуры II. українського фронту як перекладатель і організатор навернутя ослободженых обывателів до своїх сел і міст. По войні зась учителёвав в русиньскы селах Дуброва і Березовець (сучасный окрес Снина, Словакія), але мав тугу ся дале учіти, быти школованым вытварником, нелем учителём народной школы, зато в роках 1946 – 47 продовжовав свою науку в Міщанській школі в Меджілабірцях, потім на Педагогічній факулті Словенської універзіты у Братіславі, але одты

такої перешов на Академію витварного уменя до Праги (в роках 1948 – 1953), де здобув найліпшы основы витварного уменя.

Як вышколований пришов до Пряшова, де робив витварного редактора в часописах Дружно вперед, Дукля і Выдавательстві ЦК КСУТ, де зачав і як ілюстратор часописів і книжок, притім ся як витварник постарав і о выздобу першых свят культуры у Свіднику ці першого выступлїня ПУНА. Але лем тото робити, то го не успокоёвало, зато пішов передавати свої знаня і способности витварника молодым штудентам на Педагогічну факулту Універзіты П. Й. Шафаріка, де робив од 1953-го року аж до одходу на пензію. Меджітым, в році 1960 здобув тітул доцента а в році 1971 ся габілітовав як професор, в тім же році ёго педагогічна робота была оцінена і тітулом Заслуженый учітель, притім не буду выраховлєвати далшы ёго оцініня і функції на факулті, універзіті і інде.

Але Штефан Гапак быв і є знамый нелем як високошкольський витварный педагог, але і плодний кресляр, графік, ілюстратор, сохарь і малярь реалістичной орьєнтації, котрый презентовав свої витварны здобытки, резултаты своїх творчіх мук на многих колектівных і самостатных, домашніх і заграничных выставках. І так в моім архіві є, може, найвеце розлічных каталогів праві з выстав Штефана Гапака.

В ранній етапі формованя ёго витварного таланту быв на першім місці рісунк креслений блайвасом, угликом або сепієв, вытворив ряд прецізных рісунків і ту ся уж проявлять ёго пізнішы нахыл до графікы, в котрій домінує змысел про лінію і плоху. Але жебы сьме не были неконкретны, спомяньме з того часу холем пару рісунків: **Дідо** (туш, 1948), **Баба** (углик, 1948), **Сидяча** (крейда, 1949), **Молотьба** (углик, 1950), **По бою** (углик, 1954) ці **Выбераня бандурок** (блайвас, 1955). У графічний творчости попробовав може вшыткы технікы, але найвыразнішы роботы вытворив технікама сухой іглы, літографії ці вырізованя до лінолеа. Спомяньме з них холем пару тых найліпшых: **Селян Кобан із Дубровой** (ліно, 1947), **Дубровскы жены** (дереворіз, 1948), **Партізане** (дереворытя, 1953), **Спуцаня на санках** (коловане ліно, 1955), **Яворина** (акватинта, 1956), **Шарішанка** (суха ігла, 1956), **В Ольшавці** (лепт, 1957), **Сестры** (літографія, 1962), **Літня країна** (літографія, 1967), **У Пчолинім** (літографія, 1970) і іншы. Знамы суть ёго графічны портреты, зроблены техніков сухой іглы ці літографії: **Е. Ра-**

коші і Ю. Даня (1957), **М. Йордана, Ю. Костюка, П. Марковіча, Н. Діця** (вшыткы 1962), **Ф. Іванчова** ці **А. Куська** (1966) і іншы. В році 1962 Ш. Гапак побывав у тогды советьській Середній Азії, де вытворив множество шкіць і пізніше на їх основі графічны роботы в техниках літографії і выриваня ці вырізованя до лінолеа: **Бухарьскый купець, Полудень у Бухарі, В Самарканді, Мешіта Калаян, Хутор Чар-Бакір** і іншы, у котрых суть характерны: острый контраст світла і тіні, чім автор феноменално зобразив характер країны, заллятой сонцём із самобытнов архітектуров.

Важнов частёв у витварній творчости автора было сохарьство, вытворив много сохарьскых портретів, як **Т. Г. Шевченко** (1953), **Сестра** (1954), **Малярь Е. Ракоші** (1956), **А. Чума** (1956), але іщі веце плакет, спомяньме холем: **Ю. Шергій** (1969), **М. Дубай** (1970), **В. Зозуляк** (1970) і т. д. В році 1969 був створеный Памятник А. Павловичови у Свіднику а до того памятника Ш. Гапак вытворив два рельефы у шарішскім травертіні під назвами **Вірность і Одданость**.

Але може найвеце витварных работ вытворив Ш. Гапак як малярь, котрый ся інтересовав як фігуралныма мотивама, портретами, так і країнов і букетами квіток. Із фігуралных мотивів незабытым ся став **Баницькый бригадырь** (1950), **Вытігованя лєну** (1950), **Перед змінов** (1951), **Звожованя сіна** (1954), **Дружстевници** (1956) і іншы, котры свідчать о тім, же автор знав нелем зобразити роботу дружстевників і робітників, але знав ся понурити і до псіхікы тых простых людей. Техніков мальбы олієвыма фарбама вытворив выразны портреты **Олле Шміт, штудент із Нігерії** (1950), **Штудія женьского портрета** (1955) і другы.

Але Штефан Гапак вытворив найвекше множество поглядів на країну нашого русиньского регіону, а то техніков пастелу: **Літній день** (1967), **Деревяне село** (1969), **Снопы** (1972), **Полёвый пішник** (1973) ці **Березкы** (1974), но главно олієвыма фарбама: **Квітучий сад** (1953), **В Репеєві** (1954), **В Цігелці** (1959), **Бабина хыжа** (1963), **Ближиться осінь** (1978), **По жнивях** (1980), **Коморка в Руській Быстрій** (1980), **На верхнім концю в Остурни** (1982), **Осінь в Ретеміці** (1983) і т. д. Ёго погляды на країну і ей закутины спершу были подаваны у веце стлумленых одтінках фарєб, але з прибиваючіма роками ся палета автора выяснёвала і він поужывав пестрішы фарбы, причім барз любив малєвати красну осінню природу.

Могли бы сьме іщі много написати о жывоті і

творчости витварного педагога і умельця Штефана Гапака, але слова не выповідять вшытко о ёго жывоці, характері, думаню, позиціях, снажіню витварника, може, найвеце є то зашіфроване у ёго рісунках, графіках, сохарьських роботах, мальбах. А тоты найліпше відіти і пережыти.

Таку можность сьме мали на многих выстав-

ках або у Вашім ательєрі ці в СНМ – Музею русиньской культуры в Пряшові. Могли сьме позерати на Ваши образы і споминати на Вас і по **одході до вічності 23. марца 1997** у Люботіцях при Пряшові, бо через них ся нам все припоминате, пане професоре.

Проф. Др. Іван ПОП, др. н., Хеб, Чесько

130 років од народжіня визначного русиньского підкарпатського маляря – ОСИФА БОКШАЯ

Осиф Бокшай (Йосип Бокшай) нар. 2. 10. 1891 в Кобилецькій Полянї тогдышнёго Угорьского кралёвства, тепер на теріторії України, умер 9. 10. 1975 в Ужгороді (СССР), тепер на теріторії України. Быв малярём і педагогом на Підкарпатській Руси.

По скончіню гімназії в Мукачові О. Бокшай штудовав в Академії умень у Будапешті. Мобілізований до армады почас Першой світової

войны, дістав ся до зятя на Выходнім фронті (1915) і істый час перебував у російскім воєньскім лагрі. Кедь ся вернув на отчизну в

• Осиф Бокшай: Автопортрет, 1953, олій.

1918 р., учив вытварне уменя в Ужгородській гімназії, пізніше став єдним із закладателів Підкарпатської школы малёваня, котра ся формовала в тім часі. Ёго цілём было створіня високопрофесіональной народностной школы уменя, котра мала стати основов народностного і культурного возроджіня Русинів, звышіня общой інтелектуальной уровни підкарпатської сполочности.

О. Бокшай робив розлічныма умелецькыма технікама: фрескы, олію, акварелу, гуаші і пастелу. Быв майстром монументалного штілу, ёго фрескы і олтарны мальбы прикрашують церькви Підкарпатської Руси і сусідніх регіонів на Словакії і в Мадярську. Быв знамый і як ілюстратор школьских учебників, літературных зборників, алманахів, про котры вытворив самобытны штіл графікы. О. Бокшай пропаговав народне уменя, главно памятки деревяной церьковной архітектуры. Меджі найважнішыма ёго роботами была мальба каплиці грекокатолицької єпіскопской резиденції в Ужгороді.

Ранні жывотны скушености, главно войновы рокы і перебуваня у лагрі, зробили з О. Бокшая демократа і патріота. Хоць чув глибоку почли-

вость к отчизні і ёй народу, він предсі був схопный відіти їх без прикрашліня. Такый приступ є очівисный уж в першій ёго серії полотен – триптиху „Я русин есмь і буду“. До того періоду належать тыж образы **Будовательство** (1922), **Верховинка** (1923), **Ораня на Верховині** (1925) і **Жнива** (1925). Меджі найкрасшы ёго работы патрить монументалный **Базар в Ужгороді** (1927), што графічно зображує поліетнічну підкарпатську сполочность.

Ведно з Адалбертом Ерделі О. Бокшай закладать (1927) Верейну школу малёваня, што приправлєвала вытварників, котры пізніше створили основу Підкарпатської школы малёваня. Ведно з колегами організує в 1931 р. Общество діятелів вытварных уменей на Підкарпатській Руси. Про творчость умелця суть характерістичны монументалны імпресіоністичны закутины країны, што одзеркалює ёго властне обявліня родного краю, унікатну красу карпатської осени. Меджі тыма роботами треба назвати **Панораму Ужгороду** (1928), што демонструє майстровство маляря в жанровых сценах. В тім часі створив такы работы: **Ужоцькый дзвонарь** (1934), **Старый млин в Ужку** (1935), **Ужоцька церьков** (1938), **Колядници**, але тыж країномальбы: **Осіньна країна** (1934), **Село Волосянка**, **Село Богдан**, **Хустський замок** (1942). Тыж облюбленим про О. Бокшая був Ужгородський замок, котрый намалєвав у вшиткых частях рока і дня.

Почас меджівойнових років О. Бокшай закончів фрескы у єпіскопській резиденції в Ужгороді, але тыж в інших церьквах Підкарпатської Руси і в сусідніх регіонах. Тоты работы унікатно споюють в собі умелецькы прінціпы венеціаньского барока і арт нуво. В монументалных полотнах умелця Хрїстос і Божа Матїрь выступляють в оточіню підкарпатських селянів і дітей (**Поклонїня пастырїв**, 1920 – 1922; **Хрїстос меджі народом**, 1926; **Хрїстос меджі дїтми**, 1935). У мальбі олтаря церькви в селі Сторожниця при Ужгороді (**Хрїстос-учитель із святыма Кірілом і Мефодієм**, 1934) св. Кіріл тримать в руках модел підкарпатської деревяной церькви села Ужок. Вершынов фресковой мальбы О. Бокшая на біблічну тему є **Воздвижіня Честного Хреста** (1939) в грекокатолицькім храмі в Ужгороді. Послїдню монументалну роботу в тім жанрі малярь зробив про Маріяповчанський монастырь (1943).

О. Бокшай не брав участь в бурливім політич-

• Осиф Бокшай: Дівчатко, 1964, олій.

нім животі Підкарпатської Русі 20. ст., ёму ся дарило виходити з розлічними політичними владами, што доміновали на Підкарпатю. Але він не зрадив свої естетичні принципи ані в повоєнний періоді советського режіму, што выжадовав од умелців дотримувати постулаты соціалістичного реалізму. Доконця і в тых условиях ся О. Бокшаєви дарить утримувати імресіоністичну основу своєї країномальби, што была характерістична про ёго довоєнову творчість. Прикладом того суть ёго роботи: **Осінь в горах**, 1947; **Верховина**, 1948; **Синевірські полонины**, 1957, як і серія **Осіній парк в Ужгороді**. Почас советського періоду О. Бокшай учів в Учілищу декоративного уменя в Ужгороді (1945 – 1957) і в Інституті ужиткового і декоративного уменя у Львові (1950 – 1957).

Быв оцінений названём Народный умелець УССР (1960) і СССР (1963), быв зволений за члена-корешпондента Академії умень (1958). Публікації ёго уменя, главно – советського періоду были опублікованы В. Курильцевов (1962), таксамо О. Приходьком і Л. Біксеем (1992).

Література: Григорий Островский, *Йосиф, Йосифович Бокшай* (Москва, 1967); Олена Чернега-Балла, *Світло віри і добра* (Ужгород, 1994).

Здрой: „Енциклопедія історії та культури карпатських русинів“ *зоставителів П. Р. Магочія і І. Попа. Ужгород: „Видавництво В. Падяка“, 2010, с. 62-63, переклад з українського языка і зміна фотографій: А. З.*

Мгр. Петро МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм

Першым лавреатом премії Pro Arte Ruthenorum ся став ВОЛОДИМІР МИКИТА

Як інформовав нашу редакцію Андрій Манайло, першым лавреатом Народной премії за русинське уменя імени Івана Манайла Pro Arte Ruthenorum ся став Володимір Микита, котрый од зачатку 1990-ых років був активним і в русиньскім русі на Підкарпатю.

На лавреата Микиту пропонував Фонд підпори гуманітного розвою імени Федора Манайла. Володимір Микита є членом Союзу малярів України, Народным умелцем України, академіком Академії Уменя України і єдним із представителів підкарпатської малярської школы. Тот рік одсвятковав 90 років.

Премію Pro Arte Ruthenorum вже передали

Світовий конгрес Русинів ведно із Русиньсков народнов самосправов міста Вац в Мадярьску на засіданю XV. Світового конгресу Русинів, котрый проходив у юлу 2019-го року в Любовнянських Купелях, засновали Народну премію за русинське уменя імени Івана Манайла Pro Arte Ruthenorum.

„Кандідатура Володимира Микиты є єднозначнов. Особность, жывоотно і творче кредо у повній мірі одповідають критеріям лавреата,“ пишуть основателі премії.

По уступі пандемії премію лавреатови передали в Ужгороді 27-го авґуста 2021-го року. За Світовий конгрес Русинів і Русиньску народну самосправу міста Вац премію переда-

•Маляр Володимір Микита із Премієв Pro Arte Ruthenorum.

•Володимір Микита: Портрет маляря Федора Манайла, 1979, комбінована техніка.

ла председкыня Фонду підпоры гуманітного розвоія імени Федора Манайла **Вікторія Манайло-Приходько**.

Премія Pro Arte Ruthenorum ся складать з гравірованого крісталёвого погара з портретом Івана Манайла, діплогу і фінанчної підпоры творчого діятельства в сумі 200 000 форінтів у формі сертифікату на купованя потреб на малёваня і іншу умелецьку творчость.

„Дуже мі міло за таку високу оцінку. Я все ся змагав у своїх творах указати правдивый жывот Русинів, їх світлу душу, психологію, скромность, міролюбность, богатство їх матеріального і духовного світа. У тім я продовжовав традиції Федора Манайла, котрый у свій час був моім наставником, учітелём, указав мі, як у творчости треба служыти своїй землі, своїм краянам, відіти велике у малім, быти правдивым,“ повів Микита при перевзятю премії.

Володимір Микита

Володимір Микита (р. 1931) ся учів свому кумшту під веджінём Йосифа Бокшая, Адалберта Ерделі ці Федора Манайла і є skutочным наслідником традицій меджівойнової підкарпатської малярської школы. Має успіх як пор-

третіста, автор жанровых сцен, пейзажів і закутин країны. Творчу зрілость досяг у 1960-ых роках, коли ся в ёго творчости обявили штири главны темы: психологічний портрет, благородна сільска робота, філософічний пейзаж і екологічний протест. Етаповым у творчости ся став ёго образ **Ягнятко** із 1969-го року. Од того часу на полотнах Микиты ся появляють міцны селяньскы поставы, котры малярь наповнює внутрішнім динамізмом творіня. Тыма образами Микита представив умелецькым кругам советьской України новый приступ ід трактованю тем традичного сільского жывота.

Галерію портретів Володиміра Микиты одкрывать лірічне полотно **Моя мамка** із 1967-го року, по котрім зробив дакілько портретів сучасників як **Художник Манайло**, **Художник Контратовіч** ці **Хірург Фединець**. Портрет Манайла поставив Микиту на передне місце серед выдатных майстрів сучасного філософічного портрету. Пейзажы Микиты суть таксамо незвычайныма. Найдеме в них динамічне зображіня карпатських гор, протест проти насилства чоловіка в одношіню ід землі, а таксамо протест проти бездуховности сучасной сполочности. Володимір Микита мав і вызначну роль в культурнім жывоті Підкарпатя остатніх років советьского режіму і періоду незалежной України.

За свої умелецькы досягнутя був удостоєный названями Народного умельця України, члена корешпондента і академіка Академії умень України а таксамо у 2001-ім році ся став лавреатом Премії за вызначне діло про русинський народ од філантропа Штефана Чепы. І то зато, бо він таксамо одогравав вызначну роль в русиньскім народнім возроджіню на Підкарпатю.

З ініціативы Володиміра Микиты в роках 1989 – 1990 в Ужгороді было засноване Общество Русинів. Окрем того, був участником дакількох Світових конгресів Русинів, котры проходили у бывшій Югославії, на Словакії, у Чеську. Почас 5-го Світового конгресу Русинів, котрый проходив у 1999-ім році, організовав Володимір Микита ретроспективну выставку русиньского уменя.

„Гордый ем, же-м Русин, і страшно люблю свій народ. Желам премії імени Івана Манайла одкрывати новы мена достойных сынів русиньского народа. Няй тотя премія буде на хосен зміцніня і розвоія русиньской культуры навсе,“ повів лавреат.

Стріча Русинів на Лемковині Нагородили ЯРОСЛАВА ТРОХАНОВСКОГО і ЮРИЯ ФІРЦАКА

Гимнами Польской Республики, Русинів і Европейской Унії організував ся XVI Світовий Конгрес Русинів, який проходив в днях 10.-11. вересня/септембра 2021 р. в Крениці. Вчас офіційної частини, яка відкрила перше пленарне засідання, переданы были дві нагороди - Премії ім. Василя Турка-Гетеша за 2020 і 2021 рр.

Вчас офіційної частини, яка відкрила перше пленарне засідання, передана была **Премія ім. Василя Турка-Гетеша за 2020 і 2021 рр.** Оцінены были Маестро **Ярослав Трохановскій**, основатель і долголітній ведучый славного Репрезентацийного Ансамблю Лемків в Польщы «Лемковина» та член Світової Рады Русинів, доктор історично-культурных наук, **Юрий Фірцак** з Румунії.

Єдна сила

Присутных привитал газда стрічы **Андрій Копча** – ведучый Товаришыня Лемків, організації з Польщы, яка є членом Світового Конгресу Русинів. XVI Світовий Конгрес Русинів одбыват ся на Лемковині, в курортным місті Крениця. Присутны сут на ним членьскы русиньскы організації і активісты з Польщы, Словації, України, Чех, Мадяр, Сербії, Хорвації, Румунії та З'єднаных Штатів Америки і Канады.

Польскы самоурядовы власти представляют м. ін. бургомайстер Крениці, **Пьотр Рыба**, і староста горлицького повіту, **Мария Губала**. Андрій Копча привитал дальшых запрошених гости, в тым ведучых запрошених другых лемківських організацій.

Офіційально Конгрес одкрыл теперішній ведучый Світової Рады Русинів, **Штефан Лявинец**. Внет одбыла ся галья переданя признаних нагорід – Премії ім. Василя Турка-Гетеша, лавреатам за послідні два roky, за вызначный вклад в розвиток і покріплення русиньской (лемківской) культуры.

Оцініня за 2021 р. отримал **Ярослав Трохановскій**. За 2020 р. нагорода была признана для **Юрия Фірцака**. Оба лавреаты коротко ся выповіли, дякуючы за доцініня їх жытьового старунку. Передана была і нагорода Pro Arte Ruthenorum для **Влада Няраді**.

В дальшій частини проходять слідуочы пункты

програму. Председа Світової Рады Русинів спомянул минутом тишы на вызначных русиньскых діячів, які одышли до вічності за послідні два roky. Делегаты вшанували памят м. ін. Богдана Гамбала, Павла Стефановского і Ольгы Прокоп.

Ярослав Трохановскій

Ярослав Трохановскій народил ся 19. лютого/февруара 1940 р. в Білцареві (західня Лемковина). То лемківскій композитор, музик, диригент, соспільный діяч, публициста, поета, основатель Репрезентацийного Ансамблю Лемків в Польщы «Лемковина».

Як 7-літній хлопец ведно з родичами был выгнаний на західні землі Польщы і оселений в селі Чмель близко Любіна. По закінчынню основної школы вчыл ся в Державній Музичній

• Лавреат Премії Василя Турка-Гетеша – Ярослав Трохановскій.

• Другий лавреат Премії Василя Турка-Гетеша – Юрій Фірцак (на фото виступаючий).

Школі в Лігници. Уж в старших клясах той школи покликано го до Лігницької Симфонічної Оркестри, а тіж на учителя в музичній школі в недалеком Яворі. Вчас войскової служби (1960-1962) в Єленій Горі был в войскової оперетці першым гушлярьом, а в дутій оркестрі грал на валторни. Учителювал тіж в середній музичній школі в Валбжыху. Абсолювент Музичного Студіум во Вроцлаві.

В 1965 р. основал першый народный ансамбль на землях выгнания – в Лісци близко Любіна, з яким выступувал в вельох місцях Нижнього Шлеска, а тіж на фестивали в Санокі (1967 р.).

В 1968 р. вернул ся з выгнания на Лемковину. О рік, в 1969 р. основал легендарный Ансамбль Пісні і Танця «Лемковина», з яким концертувал не лем в Польщы, але і на Словації, Україні і в ЗША та Канаді.

В 1983 р. в його хыжы в Білянці задумал ведно з Петром Трохановскым і Володиславом Грабаном організувати пленеровы варштаты «Лемківска Ватра». Были они організуваны ансамблем Лемковина через першы рокы той події, закля не была підступом перенята в 1990 р. українськом організаціом Обеднання Лемків з Горлиц. Я. Трохановскій єст автором численных композиторских опрацувань, в тым м. ін. музыки до лемківского національного гимну «На Лемковині» (автор слів І. Русенко), Лемківской Суіты або Лемківской Співочой Симфонії (твір на велику симфонічну оркестру і хоры), Лемківской Елегії (історична по-

ема), Лемківской Оперовой Драмы (на основі драмы «Вертеп в Карпатах» І. Русенка), але тіж церковных творів. В своїй творчости од все інспірує ся І. Русенком. Пише і компонує головно патріотичны, тужливы і покріпляючы творы.

Юрій Фірцак

Юрій (Георгій) Фірцак народил ся 10. червця/юнія 1955 р. в Лупенах, гунедорского повіту в Румунії.

В 1982 році завершыл історично-філософічну секцію, Історично-Філософского Факультету Клуж-Напокского Університету ім. Бабеша-Бойяї. Од 1999 р. є доктором історично-культурных наук Клужского Університету. Є шефом секції односин з публиком і музейного менеджменту при Музею Дако-римской цивілізації міста Девы, а тіж заступцьом председателя Товариства Борців Грудньовой Революції 1989 р. і його офіційным представником.

Лавреат є головом Історичного Товариства і Аграрной Ретрології Гунедорского Філіялу. Юрій Фірцак є спеціалістом в обшыри історії культуры, румуно-мадярских культурных звязків Епохы Просвічыня. Єст автором численных опрацувань.

Єст председом головної русиньской організації в Румунії – Культурного Товариства Русинів Румунії. Юрій Фірцак был депутатом Русинів до румунского парламенту.

(Публікуєме в оригіналі – лемківскім варіанті русиньского языка.)

Мгр. Петро МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм

Одбыв ся XVI. СВІТОВЫЙ КОНГРЕС РУСИНІВ у Криниці. Дішло і ку неочекованым змінам

По двох роках ся знова стрітили Русины з цілого світа. 10-го і 11-го септембра 2021-го року проходив у польскім купельнім місті Криниця XVI. Світовий конгрес Русинів (СКР), котрого організатором была членська організація за Польщу *Стоваришыня Лемків*.

Делегаты ся зачали сходити вже у четверь 9-го септембра, і делегації, хоць не вшыткы, брали в тот день участь на галапрограмі, котрый ся одбыв в Горліцях з нагоды 30-ой рочніці реактивації *Стоваришыня Руска Бурса* і 10-ой рочніці радія лем.фм, котре діє під тов організації.

В галапрограмі, котрый проходив на горліцькім рынку, выступав ансамбель **Терочка**, який таксамо діє під святкуючов організації, і **Піддукляньскый умелецькый людový субор** з Пряшова, котрый є єдиним професіональным русиньскым тілесом в тій области културы.

Таксамо ся в тот день одкрыла за участи Русинів з цілого світа на будові *Стоваришыня Руска Бурса* табла, котра означає історичный момент, бо горліцька будова бурсы одтеперь має нову назву **Руска Бурса імени Богдана Гамбала**. Якраз він стояв при реактивації того общества,

при основаню радія, і довгы roky боёвав за того, жебы будова бурсы была вернута Русинам.

Святочне отворіня

Делегатів конгресу тот рік привитала красна історична будова в центрї Криниці, Старый купельный дім (Stary Dom Zdrojowy), в котрім проходили пленарны засіданя, і в котрім была векшына делегатів і уквартелёвана.

Перше пленарне засіданя проходило в пятніцю. Отворив го **Андрій Копча**, председа *Стоваришыня Лемків* і член Світової рады Русинів (СРР) за Польщу.

В першій, святочній части засіданя СРР передала оцініня лавреатам Премії Василя Турка-Гетеша, і Народной премії за русиньске умення імени Івана Манайла Pro Arte Ruthenorum. Премію Василя Турка-Гетеша здобыв тот рік

• За чельный стіл XVI. Світового конгресу Русинів засіли члени Світової рады Русинів, у тім числі ей председа Штефан Лявинець (першый зліва) і честный председа Павел Роберт Марочій (другый зліва).

• Погляд на учасників XVI. Світового конгресу Русинів, який ся од був 10. і 11. септембра 2021 у Криниці в Польщі.

вызначный лемківський діятель, основатель ансамблю Лемковина і композитор **Ярослав Трохановский** з Польщі, як і **Георгій Фірцак**, член СРР, доктор історічно-культурных наук з Румунії.

Лавреатом Народной премії за русинське умення імени Івана Манайла Pro Arte Ruthenorum ся став **Володимір Микита**, русинський маляр з Підкарпаття, котрому была премія передана скоріше, і **Владо Няради** із Сербії, за котрого перевзяв оцініня член СРР за Сербію **Дюра Папуга**.

Пак слідовали приговори честных гостів XVI. Світового конгресу Русинів. Конгрес поздравила і **Малгожата Малух**, старостка горліцька.

Пандемія позначила і наше діятельство

Є звиком, же по святочній части перше пленарне засідання переходить до части, коли окремы членські організації через своїх членів у СРР інформують о своїм діятельстві за остатні два рокы, значить за меджіконгресовый період.

Тот рік можеме конштатовати, же і на конгресі ся повторяло много раз едно слово – пандемія. Може і того было причінов, же з 90 делегатів, котры могли брати участь на конгресі, было учасных лем 77, і каждая країна привела оного менше гостів, як то звикло быти.

Но ясно ся то проявило на діятельстві. Скоро каждая членська організація повторяла, же много акції не мож было zorganizовати, бо ситуація од марца 2020-го року ся нагло змінила і не все была така ситуація, жебы мож было зреалізувати цілі, главні што до культурных подій.

На другім боці, были вказаны і проекти, котры не были залежны од пандемічной ситуації, і так ся зреалізувати могли. Спомяньме, наприклад, проект Русинів із Хорватії, котры приготували аплікацію до телефонів – **русинський словник**. Або активіту Русинів Словакії, котры приготували **велику кампань ку списованю жытелів** і зробили з того меджінародну русинську акцію, кедь про еднаку кампань, з еднакым візуалом здобыли і далшы русинські організації в інших державах, жебы вказати єдність нашого народа.

Хоць не радо ся „хвалиме“ негатівами в нашій возродній роботі, пришло і на такы темы. Конкретно спомяньме ходем інформацію **Дюры Папугы** із Сербії, котрый обернув позорность на то, же Народный совет Русинів у Сербії в многих припадах не потримав проекти організації *Руска матка*, яка є основаючим членом СКР, і так грошы і підпору мусили глядати в інших здроях, наприклад, через органы Автономной области Войводина.

(Продовжіння на 21. стор.)

ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2021 ч. 5

Дорогы читателі, час втікать як сполошаний кінь... а то є правда, котру познать каждый з вас. Де суть тоты часы, коли сьме сі могли повісти „нуджу ся“, „день ся тігать як найлінивіший слимак“, або: „не маю, што робити“, ... Но, тоты „спомалены“ часы – пропали в часі. В енергічнім віці 21. стороча уж на тоты фразы... не є час!

Мілы читателі, маю надій, же на солодкость жывота – літературу, Вам все выйде даяка, ходем мала хвілька. Жебы Вам улегшыти зорьентовати ся в єднотливых тітулах новодобой русиньской літературы, котра ся зачала родити по році 1989, вирішив єм, же про Вас в Поздравлїню ч. 5 нарихтую пестрый выбер з русиньской літературной творчости. Даю Вам до позорности авторку **Квету Мороховічову Цвик**, котра своїма вершами погне і тым найтвердшым серцієм, позад ній наслідуює любитель жывота **Юрко Харитун** а з духовнов поезієв ся презентує автор **Мілан Гай**. З інтересных женьських авторок є ту таксамо **Даньєла Капралєва**, котра ся у своїх вершах концентрує на моралны проблемы людства. До звірячого світа, на газдівський двір – з образом минулых часів вас заведе і мудростєв своїх баєк ся представить **Миколай Ксеняк**. А што принесе на русиньску літературну сцену будучность? Могли бы сьме повісти, же то укаже час... але іщі ліпша одповідь є – то укаже **8. Літературный конкурс Марії Мальцовской!**

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД., Центр языків і культур народностных меншын – Інштїтуту русиньского языка і культуры ПУ

Квета Мороховічова-Цвик

Думкы і тужбы

Небо повне звїзд

Лем місяць і звїзды світили на путь дівчати,
што одходило з родічовского дому до світа.

Было тихо як в раю.
Дрібенькы лампашыкы,
мільоны, мільоны їх трепотали на валальскім небі.

Од тількой красы тяжко одторгнути очі:
Там Малаый віз, там Великий, Курята, а там Зорніця-красавіця.
Запозерало ся, задумало ся, но влак не чекав.

А на гуменьскім штаціоні зістало стояти заплакане дівча,

што ся выбрало спознавати Світ і себе.

Світла великого міста перемалєвали небесну кленбу начорно.

Ай звїзды згасли.
Дівча плакало до рукава а в очах мало небо повне звїзд.
Небо, котре зістало дома на няньковім дворі.

До ух дівчати долігали няньковы слова:
Не бій ся нічого, дітино,
Пречіста Діва є з тобов.
Школа тя чекать,
школа тя навчїть.

Порадиш сі ай з роботов.
На добре з дому памятай.
На матір, нянька не забывай.
Небесна кленба є лем єдна,
а під нєв всягды будеш як дома.

Мати

Штири ягоды в руці носила,
кедь в літі на паші з коровками была.

Цїлый день поклад солодкый хранила,
бы свою дітину вечур потїшыла.

Лем мати знає жертву принести,
од колыскы дітя храниць і пестить.

Коні (Нянькови)

Феномены валальского жытя,
дві няньковы ласкы:
Вна, кобыла Ірма і її сын Пітє.

Гривы мали вітром зачесаны,

хырбты вівсом, сонцём
выблисканы.

Нашы коні „враны“.

Пыха нянька,
радость і робота.
Сконčila ся,
як пришла „новота“.

Брала з двору вшытко:
коровкы і коні.
Смуток зохабила
на няньковім дворі.

Но справный хлоп щі ай
прогру
приімать з ноблесов.
У своїм трапліню видить
осуду колесо?

Нянько плакав без слыз, тихо.
Тихо, но в болести,
взяв свій вузлик повный
жалю
з собов до вічності.

Кедь вже нянько десь далеко
там, на правді божій,
вірю, же му в ёго смутку
коники помогуть.

Дідів дзвін

Мій дідю в Америці
побывав,
бы в майнах талярыкы
заробляв.

Куповав землю,
купив дім.
На своїх думах –
лем о тім.

Три раз на море
выплавав,
жену і діти
зохабляв.

Ой, прязно з душы
ся молив,

кедь в майні завалены
быв.

Свята Маріе
Пречіста,
прось за нас
Ісуса Хріста.
Вірны до смерти
будеме,
до краю дары
пошлеме.

І купив дідю
прекрасный дзвін.
Радость і смуток
одлматы в нім.

Дідю вже давно
там, горі десь,
а голос дзвону
чути і днесь.

Валал є вдячний
за тот дар,
памнятка вічна
про хотарь.

Мудрость матери

Мати і гварила:
Дівко, дівко
треба ся оддати.
Пришов вже тот час,
кедь ся треба
із людми зрівнати.

Мати і гварила:
Писати знаш,
чітати тыж.
Нач ті далшы школы.
Треба хыжу поставити,
треба мати поле.

Мати і гварила:
Добрі-м ті хотіла,
дівко моя міла,
лемже ты ня
не барз
слухати хотіла.

Мати і гварила:
А теперь што, дівко моя,
не маш хыжу, не маш поля.
Вже нескоро бановати.
Теперь мушиш із дипломом
жывотом ся протовкати.

Пахоты материной душкы

Там, де пахне материнов
душков,
мож лічіти язвы на душі.
Там зелена трава має силу,
коровкы і цїнять на паші.

Боже, ты найліпше знаеш
Маковіцькый край, в нім
неповторны повісти нашы.
Лем у церькви співы якысь
новы,
не проникнуть до каждой
душы.

Щі же чаїк з материной
душкы
пахне так, як колиська давно,
кедь ним мати лічіла
продушкы
вшыткым в домі, што жыли
ведно.
Дідю з бабов, та іщі стрыкове,
нянько, мати, братя, старша
сестра.
Генерачна хыжа – то був поем,
там і душа свій покій нашла.

Русиньскы валалы, пробудьте
ся,
предкы клічуть, сьте спаса
наша.
Там, де пахне материнов
душков,
там сьме вшыткы дома, і
душа.

*(Квета Морвохівчова-Цвик: Думкы
і тужбы, Пряшів: Русин і Народны
новинкы, 2010, ISBN 978-80-89441-05-1,
с. 5-14)*

Юрко Харитун

Наш край – наш рай

Як жыти, мамо, як?

Добрі ся жыє,
добрі ся дыхатъ,
покы не прыйде
гать на мысель.
Як комар кусать,
як терен коле,
на грудѣх лежать як гад.
Як жыти, мамо, як?
Я так давно наш край не відів,
нашы колыскы,
нашы гнізда.
Мамо, мати так крыла орла,
летів бы-м там і я.
Але на маю,
не маю човник ани весла.
Як жыти, мамо, як?

Памятка

Дівочці з Остружніці (О. К.)

Дівчат было
як на гарфі струн,
як пішників на Грун,
де я ходив.
Єдну із них
і я любив.
Чом мене там думкы завели,
на знаю сам.
Де солодкы черешні росли –
аж на Лан.
Сукенку двигла над коліна,
я ї голузков спустив.
Памятам таку насолоду
дотеперь.

Почекай

Дні течуть як ріка,
Як вітор прилечу і я.
Личка –
квіткы пахнячі
ціловати хочу.
Твої очі –
дві свічки
будуть світити і в ночі.

Голос здалека Моїй матери

Коли на сердцю раны,
як на кобіці од топора,
озве ся голос мамы,
і не болять.
Жалі спід стріхы
выженуть струны,
што на гусях бриняць.
Слызы, што текли по твари
высхнуть у вершах.
Мамо, де мої гуслі?
- На стїні вісяць.
Мамо, де мої вершы?
- У твоїх збірках,
якы мене потїшатъ.

Волоскы твої – на гусях струны

Коли вітрик погладить
волоскы твої,
не жаль менї.
Як прийде доджік,
найліпше буде
під моєв стріхов тобі.
На твоїх волосках-струнах
заграю, як на гусях.

У гнізді боцанів

Там де не ходить
коминарь,
на коминї гніздо робить
боцан.
Дзѣбком так клепле,
як ґазда косу в сінокосы,
як молотком коваль.
Як я, коли вершы пишу,
так свою любку до гнізда він
кліче.
Вечур парка у гнізді сидить,
бісїду їх чути, (і мене кортить)
яку вложыти хочу до моїв
вершів.

Памятам

Прийде зима –
треба нам санкы,
на снігу будуть
радованкы.
Прилетить ярь,
раєм буде хотарь.
А літо...
попадать доджік
наростуть грибы –
буде обід.
Осінь принесе вітор,
стрясе орішкы із лісок.
Із листків буде
постілька мягка,
до якої ляжу і я.

Грибы

Перейти лісом
де грибы прямо під носом
ростуть.
Буковы,
тополёвы,
березовы,
лісковы...
Ховають ся.
Же я їх не можу найти?
Позберам голубінкы.
На пецу посолены, упечены,
такы, як із сметанков пирогы.

Мати крыла орла

Староба –
торба на плечах.
Староба –
пута на ногах.
А я так хочу
до нашой долины на Шутак.
І на колїнах выйти там мушу,
де балван найду
на сердце і на душу.
Наша долина,
як образ маляря.
Мене тішыла ціле жытя,
а теперь треба крыла орла.

Яка то насолода

Коли ліси горять,
стромы зажива умераютъ.
Але як пташкам
і як звіяткам там?
Высловити аж страх.
Природа про нас
великий дар.
Храньме ї,
одвдячіть ся нам.
Яка то насолода
дыхати карпатьскый воздух
і пити з Бескіда воду.

*(Юрко Харитун: Наш край – наш рай,
Пряшів: Академія русиньской культуры в
СР, 2019, ISBN 978-80-89798-24-7, с. 20-26)*

Мілан Гай

З нами Бог

Подякованя Богу

Дякую ті, Боже,
за дні жытя свого,
же ем ся днесь дожив
зась рана далшого.

Встаю я завчасу
до рана скорого
і прошу здравічка
од Господа свого.

Дай мі, Боже добрый,
од тя благодати,
жебы ем цілый день
міг зась „фунговати“.

Дякую ті, Боже,
за твою доброту,
жебы ем щастливо
докончів роботу.

Пресвятая Діво Мати

Пресвятая Діво Мати,
Не дай нам в грїху зістати,
все подай помічну руку,

приведь на Божу науку.

Выпрось нам у свого Сына,
кедь постигне нас провинна,
чїм скорше покору дати,
сповідєв грїхы одняти.

Пресвятая Діво Мати,
не перестань помагати,
тым, котры то потребують,
кедь лають, грїшать,
збыткують.

Пресвятая Діво Мати,
з тобов хочеме зістати,
в животї своїм, навікы
одданы твої вірники.

Пресвятая Діво Мати,
не перестань помагати,
з драгы наверхни каждого,
кедь грїх переможе єго.

Ангел хранитель

Святыи ангел
хранитель
хранить з нас
каждого,
од нашого
народжїня
до віку
старого.

Хранить нас
од напастей
і од злого
діла,
бы каждого
із нас душа,
сохранена
была.

Всягды він
ходить із нами,
все нас охранює
і про наше
благо, добро
все на нас
мерькує.

Дякуйте Господу

Дякуйте Господу
з неба высокого,
же він вас сотворив
ту, до світа того.

Дякуйте Господу
за єго науку,
же вас од молода
спроваджав за руку.

Дякуйте Господу
за своїх родічів,
же вам безстаростный
жывот забезпечів.

Дякуйте Господу
із „вічного“ світа,
же вам дав дожити
аж по стары літа.

Думам на тя, мілый Боже

Думам на тя, мілый Боже,
днями і ночами,
коли нас ты не сохраниш,
та што буде з нами?

Думам на тя, мілый Боже,
на твою доброту,
бо помагаш нам зношати
тяжку біду-псоту.

Думам на тя, мілый Боже,
у тяжкій годині,
же помагаш вшиткым, ай мі
і мойй родині.

Думам на тя, мілый Боже,
на твою науку.
Хто, кедь не ты, нам поможе,
дасть помічну руку?

Думам на тя, мілый Боже,
все думати буду,
у молитвах своїх щїрых
на тя не забуду.

Ісус

Ісус то є світло світа,
котре хочу мати,
жебы-м го міг у темноті
довго хосновати.

Ісус то є світло світа,
што буде світити,
хочу з ним быти навікы
і ёго любити.

Ісус то є світло світа,
приступне каждому,
лем отворьте ёму двері
до своёго дому.

Ісус то є світло світа
про нас, про каждого,
із ним буде живот вічний,
не зречте ся ёго.

Ісус то є світло світа,
то є пристав вічний,
у проблемах і хвороті
все тобі спомічний.

Ісус то є світло світа,
доступне каждому,
не одступуйте од нёго,
клічте го до дому.

Ісус то є світло світа,
повне благодати,
із ним твоя выгра іста,
кедь го будеш мати.

Зыйдий з неба

Зыйдий з неба,
Божа мати,
мене грішного
підняти.
І подай
спомічну руку,
возьмий
на Божу науку.

Няй не упадам
до гріху,
принесь

про мене потіху.
За руку
возьмий грішного,
приведь
до Царьства вічного.

Бо Господь
є справедливый,
неконечно
терпезливый.
Любить він із нас
каждого,
не падайте зато духом,
приходьте до нёго.

Ой, Боже мій добрый

Ой, Боже мій добрый,
повный благодати,
за твою доброту
што дам, Боже, я ті?

Ой, Боже мій добрый,
тебе выхваляю,
у твоїй близкості
барз добрі ся чую.

Ой, Боже мій добрый,
тебе велічаю,
у своїх молитвах
навік прославляю.

Ой, Боже мій добрый,
не мам страх із того,
кедь прийде послідній
день жывота мого.

Дякую ті, Боже

Дякую ті, Боже,
днесь за далше рано,
же мі із постели
встати было дано.

Дякую ті, Боже,
повный благодати,
помож мі навікы
при тобі зістати.

Дякую ті, Боже,
же-м ся в здорові дожив

днесь далшого рана,
і тебе прославив,
як своёго Пана.

Ісусе мій добрый

Ісусе мій добрый,
повный благодати,
што бы-м за твою доброту
я тобі мав дати?

Істо лем молитвов
я потішу тебе,
зато із радостёв
пошлю ей до тебе.

Приймай молитвочку
од Раба своёго,
котру ті посылам
із сердца щірого.

*(Мілан Гай: З нами Бог, Пряшів: Академія
русиньской культуры в СР, 2019, ISBN 978-
80-89798-17-9)*

Даньєла Капралёва Серна в нераю

звізды землі
плювають
на небо
холодне
попіл світа
розносить
божый вітор
дым діявола
давить доброту
людей
ланарить далеке
вымерать близке
дома
в нас

хмарно, 2007

молитва є крылом души
стій при хресті
кедь потім слызами
умыєш свою тварь
сердце розцвине

полонина, 2007

Бог любить і не одпуцать
чоловік любить і опуцать
в нежычливім світі
єднокрылы люде зістають

Ряба скала, 2007

глина в долони
то тіло землі
кормніця людей
мы болото
голова Юды
хоче ся
нашыроко розкрыты руку
стати хрестом
простым білым полотном

північ, 2007

голод
справодливый
суд стравы
бо із тісяч хлібів
є лем єден хліб
обжерство
голод духа

обід, 2007

ходжу на двох
розумую на чотырѐх
як пяне звірятко
віртуално віджу на трѐх
чекам мудрость конця
а сердце шкындалку хоче
на єдній

парк, 2007

розділили
последню ягоду
на мій і твій рот
сміхом зогрѐли молгу на руках
ццццт...
вечур есь ня поціловав

хата Плеснівец, 2007

чім нас веце, тым веце самых
хірстіаньскы сироты
путь к Богу не глядаеме
слідуеме рекламу
напахняченой
здохлины
свій жылот не жыеме
цілуеме пышны сліды
целібріт

цілу брыдь чоловіческых
дурнот

шпыталь, 2008

людьска правда
то спектрум
з котрого не възйде світло
в шаленстві того світа
мі приходить
жыты

книжніця, 2008

кедь натреш воргы
малёватком
нігда не спознаш
пекоту
спрасканого рота
од морозу
од сонця
од соленых кліпаёк
жывота

Терновец, 2008

мала дві
має шість
зморщкы трапы на очах
звірячо глядаць самоту
вже знає
вже розуміє
ох, Боже!
отець вмерать

август, 2008

днесь мам
лінійкы на челі
думы без гуслёвого ключа
скачуть до огня
завитого папірѐм
злість на вертепы не кортить
глядам дїтвачі очі
покуру монаха старого
теплість сердца твого

Гуменне, 2008

на світ з криком пришла-м
а вже осінній вітор
листя плює
в нім спляць червены тополі
моє тіло знає
прийде зима
злизе фарбы
стрібро старобы найде свій

криж
одыїду з тихом

Млинкы, 2008

самоту жывота з небом
переживам
знакову бісїду дїда выповідам
попалом плачу
зо сернами скачу
ту воду не паляць
плечі не кривляць
вытоку жывота вартуюць

Стриговске сїдло, 2008

няй Бог благословить чоловіка
што принесе слово правды
про мене, про тебе
душу розъяснить
бо братом го назвеш

Луції Н., 2008

перед царьскыма дверяма
воду казав а вино пив
в крылосах воду пили
мовчали
до церкви не ходила
веце Богу ся молила

Гуменне, 2009

люде, свойте ся
сердцѐм спойте ся
будьте богаты к Богу
худобны к мамону
знати не дайте
кедь помагаєте
долоняма дыхайте

влак, 2010

сьме влада зла
смітя світа
винника не є
ходиме
по спуканій земли
слухаеме
чорных ангелів
падаеме
вылїзаеме
тяжко
як скаля із моря

Гуменне, 2010

*(Даньєла Капралѐва: Серна в нераю,
Пряшів: Обчаньске здружїня Колысочка
– Koliska, 2018, ISBN 978-80-972115-6-1, с.
20-32)*

Кошарик плодів

Імідж

Мачці ся подарило велике діло:
переговорила Свиню, жебы ся умыла, окупала.

Мачка їй і фрізуру начесала, і на педікуру
не забула, і уста їй вымалёвала, і оберьвы
выторгала, і на чорно зафарбила.

– З тебе ся стала перша дама! Целебрита! –
оцінює ей імідж мышеловка.

– Хрю-хрю, жебы аж так? – крутить
хвостиком выпараджена.

– Приголось ся до змаганя о міс красы!

– Не выдумуй.

– Досправды, маш велику шансу. Не віриш?
Та ся посмотри до глядила.

Свиня послухала, перед зеркало ся
поставила. Очі вытріщіла.

– Хрю-хрю! То я?! О-ооо! Я ся не познавам.

Яка з мене машкара! Огыда!

І такой выбігла на двір і уганяць...

– Стий! Што ся стало, камаратко моя? – скаче
за нёв скламана Мачка, – почекай!

– Ні! Не мам коли!

– Ты де?

– Біжу ся обрядити!

І яка была довга і висока – скочіла до
найвекшого болота.

Занашачка

На раты выкрикує Курка:

– Поможте-еее! То даяке непорозуміня,
кедь мі газдыня звязала крыла і везе ня на
ярмарок.

– Звязала ті, бо мать свої аргументы, –
воркоче Голуб.

– Якы може мати? – бранить ся звязана. –
Спрягли съте ся проти мене. Тадь ніт того дня,
жебы я яечко не знесла. Я каждый божый день
яечко...

– То не спохыбнюю, – признає газдыня, –
усиловно яйця знашаш, але сусідови.

**Занашачка мусить раховати,
же раз прийде час одплаты.**

Лакома мышка

Рітмічне хрумканя в хліві збудило Мышку.
Зведавость ю двигла на ноги, принутила
выйти з діры. І видить: при корыті стоить Паця
і хрумкать пахнячі отрубы.

Мыщі тыж потекли слинky.

– І я з них скоштую, – мерькує, Коцура не
видно нигде. При корыті дость міста.

– О-о, та такую жычливу хвільку мушу
вывжыти! – І гопсла до корыта. До уст
пахнячого набрала, уж зубами шротує.

– Смачны-ыыы! – блисло їй в мозочку.

Но не стигла страву прельгнути, як ю такой
штось вхопило з отрубами, змішало стисло-
блисло...

– Днесь істо в корыті делікатеса! – гугнявить
собі Паця.

Не замішай ся до отруб.

Нігда!

Бо тя свині

з'їдять.

Геніалне рішіння

Отварять Осел своє боляче сердце Заяцёви:

– Слухай, полохливый, ты маш уха довшы, як
я. А з тебе ся ніхто не высмівать. Чім то є?

– Я вам то, пане, высвітлю, – усміхнув ся
Заяць.

– Будь добрый.

– Убезпечую вас, пане Осле, же ся з вас
перестануть высмівати од моменту, кедь свою
голову запоїте до роботы.

– Факт?

– Ручу вам моім хвостом.

Осел ся задумав. Туго!

– Дякую ті, камаратку, за раду. Уж ем вшытко
здедуковав і нашов ем ефектівне рішіння.

І такой зачав свій план реалізувати:
найблизшый пліт головов вывалив, в
загородці стромиky поламав, на дворі віз
на карку двигнув і перевернув... Люде очі
вытріщали, але наконець ся спамятали, до
рук паліці взяли і тяли, ряфали бортака...
До головы му розум набивали. Ледва ся му
подарило до ліса утечі.

Порадиш бортакови – біду натворить.

Заяці

Темна ніч панувала, кедь выстрашений
Заяць натрафив на боязливого Заяця.

Од стрічі ся страхопуды іщі силніше
затрясли і пустили ся уткати єден од другого.

– Лем жебы ня тот Вовк не добіг! – бринчіть
в голові єдному.

– Ніжонькы мої, чім быстріше ня несьте гет
од Тігра, – резонує в черепі другому.

Страх має велике очі.

Слон і соломка

Наклали Слонови на хырбет, кільки ся лем
дало. Аж ногы ся під ним підламують.

– Гей, Слоне, ты єсь рядный силак, –
обернула ся ку нёму Жовна, я ті іщі соломку
приложу.

– Не оповаж ся, – варує ю Слон, – уж не
унесу...

– Така гора, а жебы єдну легоньку соломку...

– І непозоровано ю приложила.

Слон ся звалив. Під тярхов.

– Боже, хто бы то предповів, – божейкать
Жовна, – під єднов соломков!

**І слон
мать рубікон.**

В боденці

– Допереду вам сігнализує, – гурчіть
Сметанка в боденці, – же, кедь мі не дасте
покій, та вам ту зроблю таку революцію, же...

– Ты революцію? – похыбує Збушок.

– Я! Бо зміню ся на Масло. А потім майте ся
на позорі!

На тоты слова зареаговав Жалудок:

– Руку, снажте ся жывше колотити, не
напинайте довше нервы, бо пирогы уж
наварены.

Розчарований

Вышов Осел на шпацірку.

– Ты – хто? – Пискнув на нёго Трясохвостик.
Осел го ігнорує.

– Представ ся мі, – не дає ся одогнати
пташок. Ты про мене незнама персона. Осел ся
заставив і вивалив очі.

– Є то правда, ці ся мі приснило? Ты ня
не познаш? Тадь я сіяч грамотности. Я уж в
праісторії положыв своє найцінніше – свою
скорю на вівтарь культуры. Аналфабете, на
мою скорю писали першы літеры, з мене
першы книжкы... А ты ня не познаш?! О-о, то –
трагедія!

Од злости шмарив до пташка камінь і вернув
ся скормучено до стайні.

(Миколай Ксеняк: Кошарик плодів, Пряшів: Академія русиньской культуры в СР, 2016, ISBN 978-80-89798-18-6, с. 38-47)

Выголошений 8. літературный конкурз Марії Мальцовской

Од 2. септембра до 20. новембра 2021 Сполук русиньских писателів Словенська у сполупраці з Академієв русиньской культуры в СР і Інштитутом русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові выписує **8. рочник Літературного конкурзу Марії Мальцовской на найліпшы творы в области поезії, прозы, есеїв і драмы в літературнім русиньскім языку.** Орігіналны літературны творы в розсягу од 10 до 20 сторінок тексту (дотеперь нигде непублікованы) може послати на адресу: **ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., Інштитут русиньского языка і культуры ПУ, 17. новембра ч. 15, 080 01 Пряшів каждый автор од 18. року свого віку, жыючий в Словацькій републіці.** Конкурз є анонімный, то значить, же каждый автор до обалкы з літературным твором вложит іщі єдну заліплєну обалку, в якій буде ёго мєно, призви́ско, адреса і фотопортрет. Обалкы з мєнами і призви́сками будуть розбалєны председом пороты по оцінію конкурзу (буде го оцінёвати тройчленна порота). Выголошіня выслідків конкурзу ся одбуде в половині децембра 2021. Найліпшы роботы, выбраны одборнов поротов, будуть наслідно оцінены і опублікованы в часописі Русин.

Приправный выбор літературного конкурзу

Одбыв ся XVI. СВИТОВЫЙ КОНГРЕС РУСИНІВ у Криниці. Дішло і ку неочекованым змінам

(Закончіня з 12. стор.)

Молодежный форум выбрав нову председ- кыню

Пополудне засідали окремы комісії СКР, котры мали оцінити роботу за меджіконгресовый період і становити собі цілі на далшы два роки.

В тім самім часі проходив **X. Світовий форум русиньской молодежи**, на котрім таксамо было відіти слабшу участь як тому было в попередніх роках, што таксамо можеме приписати і пандемії. І молодеж говорила о своїх активітах за остатні два роки, і як є традицієв, выбрала нового ведучого.

Попереднім шефом форуму був Петро Ярінчік із Словакії, котрый вже не кандідовав. Молоды собі выбрали Олену Стефановску з Польщі, яка є і редакторков радія лем.фм і ей голос можуть люде знати з штоденных новин, які ся в радію высылають. Ведучій форуму автоматічно входить як член до СРР.

Перший день ся закончів культурным програмом, в котрім выступав ансамбель Терочка, Петро і Даміян Трохановскы з Оленов Стефановсков, Мартін Караш, Маріанна Железна, Стефані Ковачова, Кычера з Якубян, Василь Челяк з Підкарпатя і Маріюш Мончак.

Другый день приніс і зміны

Конгрес в суботу продовжовав своїм другим пленарным засіданєм, котре вела Олена Дуць-Файфер із Польщі.

Окрем поданя інформацій зо засідань окремых комісій, одзвучали в слідующей дискусії і многы приговоры, в котрых было чути кликаня по змінах. А то так в роботі конгресу, як і в зложіню Світової рады Русинів. Кликано ся і по отворіню конгресу про іншы організації і інституції.

Діскутовав ся таксамо проблем делегації за Україну, кедьже перед зачатком СКР **Євген Жупан**, глава Народной рады Русинів Закарпатя, загнав писмо СРР, в котрім організації, які належать до Народной рады, упозорнёвали на факт, же перед 4-ма роками подали жадость, же хочять мати делегатів на конгресах, но їх жадость не была дотеперь акцептована.

Моментално є членом СКР лем Краёве общество підкарпатьскых Русинів з председом

Миколом Бобинцём. Організації з Народной рады ся скаржили, же выбер делегатів ся став лем приватным ділом Бобинця і ёго общества, а они, котры діють на Підкарпатю в русиньскім русі, не мають представителів у конгресі.

По дискусії пришло представління кандідатів на членів СРР за окремы державы, котрых представлєвали выбраны делегаты. Несподіванєм, якбач найвекшым было, же **Андрій Копча**, котрый був членом СРР за Польщу 30 років, а конгрес вів і як председа рады, оголосив, же не буде веце кандідовати і Польща представила як нового кандідата молодого русиньского активісту **Андрія Трохановского**.

Копча таксамо повів, же є час дати функції до рук молодшым. Но не вшыткы делегації тоты слова прияли. Зміну в зложіню світової рады іщі зробила Чеська република, кедь намісто **Яна Чопіка** кандідовав **Владислав Гаффнер**.

Нове зложіня СРР є слідующее: **Штефан Лявионець** за Мадярьско, **Джим Кепчар-Каміньскый** за Северну Америку, **Микола Бобинець** за Україну, **Мартін Караш** за Словакію (выбрый і за підпредседу), **Герогій Фірцак** за Румунію, **Дюра Папуга** за Сербію (выбрый і за підпредседу з доводу організації далшого конгресу), **Міє Шайтош** за Хорватію, **Андрій Трохановскый** за Польщу і **Владислав Гаффнер** за Чеську републику. За Світовий форум русиньской молодежи є членом СРР **Олена Стефановска**.

Рада одтеперь буде мати, окрем честного председы – **Павла Роберта Магочія**, і єдного честного члена. Тым ся став по голосованю делегатів **Андрій Копча**, котрый передав свою функцію молодому чоловікови. Честный член є таксамо новота і было підкреслене, же то не буде функція про каждого, хто одыйде із СРР, но в припаді Андрія Копчі то было заслужене.

Кандідат на председу – лем єден

По одголосованю нового зложіня СРР делегатами конгресу слідовало вибераня нового председы Світового конгресу Русинів. Тот рік была зголошена лем єдна кандідатура, котру подав дотеперішній председа **Штефан Лявионець**.

Тайне голосованя, як уж ся то зачало хосно-

вати штири роки тому, вів честный председа **Павел Роберт Магочій**.

На голосованю брало участь 72 делегатів. Голосовало 71, з котрых 63 было за выбратя **Штефана Лявинця**, 8 было проти і еден делегат ся стримав. Штефан Лявинець так потвердив свій четвертый двойрочный мандат.

Вытворили ся новы функції

Лявинець по своїм зновазволіню в завершалній части конгресу запропонував далшы дві зміны, котры ся дотуляють новых функцій в СКР.

Делегаты схвалили функцію пресового секретаря-говорцю, котрым ся став **Петро Медвідь**. Говорця буде мати право реаговати промптно в пресовых агентурах на сітуації у світї, котры ся, векшынов негативно, дотуляють Русинів. Резолуції, жадости і іншу комунікацію адресовану державным органам дале робить лем СКР або СРР як выконный орган меджі конгресами.

Делегаты на пропозицію Лявинця схвалили і функцію адміністратора сайту СКР, котрым ся став **Петро Штефаняк**. Тот має задачу выбудовати професіональный вебсайт, котрый буде мати і англїцьку верзію, де мають быти к діспозиції вшыткы резолуції, жадости, реакції СКР, котры ся од СРР посылають, але і реакції говорцю.

Микола Бобинець дістав од делегатів функцію координатора із задачов, же в тій функції має ословити русиньскы організації на Підкарпатю, котры не мають представителїв у СКР і зачати сполупрацу таким способом, жебы найти путь, яков бы ся тоты общества дістали до конгресу зо своїма делегатами.

У функції секретаря СКР зістав на пропозицію Штефаня Лявинця знова выбратый **Володимір Противняк**.

СКР ословить Кієв, Братїславу і Прагу

Делегаты конгресу прияли на концу свого другого пленарного засіданя резолуцію. В ній знова СКР вказує на проблемы Русинів на Україні, але высловлює і глибоке знепокоїня з приятого языкового закона на Україні, котрый *„понижує права народностных меншын“* і шкодить праву на слободне вживаня русиньского языка.

Делегаты ся в резолуції обертають на українську владу, жебы была одкрыта катедра русиністики на універзіті в Ужгороді, жебы Украї-

на дотримовала Рамковий договор о охрані народностных меншын, і жебы Русинів узнали за корінный народ України з тым, же будуть мати можливість в далшій переписі на Україні записати собі русиньску народность і тота має быти рахована окреме.

Делегаты знову жадають і окремы церькви, жебы ся хосновав при богослужінях русиньский материньский язык в парохіях, де суть Русины, і жебы ся заставив процес денационалізації Русинів через церьков.

Далшы пункт резолуції є адресованный Братїславі і Празі. *„Світовый конгрес Русинів высловлює почливість Чеській републіці і Словацькій републіці і обертає ся на них як на державы – наслідники Чехословакії, сучастєв котрой были і Русины як державотворный народ, на основі великого і малого мірного договору Сен-Жермен із 10. септембра 1919 р., коли частєв Чехословацькой републікы ся стали теріторії Русинів на юг од Карпат, жебы ся в мені Русинів обернули на Україну зо жадостєв признати меншыновы права русиньской народностной меншыны жыючой на Україні в дусі европських штандартів, котры доднесь Україна не дотримує,“* пише ся в резолуції.

Далшы конгрес – в Новім Саді

Хоць на функцію председа быв лем еден кандидат, на місце далшой реалізації конгресу были аж дві кандидатуры – з боку делегації з Румунії, і з боку делегації зо Сербії.

СРР рекомендовала одголосовати кандидатуру Румунії, но проти того ся поставила делегація із Сербії, і так проходило далше окреме голосованя, в котрім мали делегаты за демократичными прінціпами самы вирішыти, де хотять далшы конгрес.

І кедь делегація з Румунії інформовала, же она вже має забезпечены фінанчны средства і має важный інтерес о організованя конгресу, делегатів якбач веце пересвідчили аргументы делегації із Сербії, кедьже наконець была одголосована якраз тот пропозиція, наперек рішанню СРР.

Значіть, XVII. Світовый конгрес Русинів буде в Новім Саді в році 2023, в часі, коли буде Новый Сад Европским главным містом культуры.

РУСИНЫ НА ПОЗДРАВЛІНЮ СВЯТІШОГО ОТЦЯ / Rusynŭ na Pozdravl'iňu Svjatišoho Otc'a

• Є то про нас велика честь, же президентка Словацької республіки **Зузана Чапутова** позвала 13. септембра 2021 на **Поздравліня Святішого Отця Франціска** при нагоді ёго апостольской навщівы в Словацькій республіці до загороды Президентського палаца і **делегацію Русинів**. / Je to pro nas velyka česť, že prezidentka Slovac'koj republiky Zuzana Čaputova zaprosyla na Pozdravl'iňa Svjatišoho Otc'a Franciska pry nahod'i joho apostol'skoj navščivŭ v Slovac'kij republic'i do zahorodŭ Prezidentskoho palaca i delegaciju Rusyniv.

• Делегацію творили **Петро Медвідь**, член порадного органу про меншыны президенткы СР за Русинів, председа Округлого стола Русинів Словеньска **Петро Штефаняк**, председа Русиньской оброды на Словеньску **Мартін Караш**, председа організації молоды.Русины **Марек Гребік** і **отець Франтішек Крайняк**, ініціатор і автор русиньских літургічных перекладів. Быв з нами і далшыій Русин – **Мілан Ян Піліп** за Уряд про Словаків жыючих в заграничу. / Delegaciju tvoryly Petro Medvid', člen poradnoho organu pro menšŭnŭ prezidentkŭ SR za Rusyniv, predseda Okruhloho stola Rusyniv Sloveňska Petro Štefaňak, председа Rusyn'skoj obrodŭ na Sloveňsku Martin Karaš, председа organizaciji molodŭ.Rusynŭ Marek Hrebik i otec' František Krajňak, iniciator i avtor rusyn'skŭch liturgičnŭch perekkladiv. Bŭv z namy i dalšŭj Rusyn – Milan Jan Pilip za Ur'ad pro Slovakiv žŭjučich v zahraniču.

• **Цініме собі, же ся при такім історічнім моменті не забыло на Русинів і дякуеме пані президентці за можливість быти при тім.** / C'inyme sobi, že s'a pry takim istoričnim moment'i ne zabŭlo na Rusyniv i d'akujeme paňi prezidentc'i za možnosť býty pry tim.

Здрой / Zdroj: Русины на Словакїї / Rusíni na Slovensku

• *Делегація Русинів Словакїї на Поздравліню Святішого Отця Франціска в загороді Президентського палаца в Братїславі: (зліва) Мартін Караш, о. Франтішек Крайняк, Петро Медвідь, Петро Штефаняк, Мілан Ян Піліп і Марек Гребік.*

Припоминаме собі 30 років од видання першого чісла НАРОДНЫХ НОВИНОК

Перше чісло Народных новинок вышло 21. августа 1991, также днесь славиме 30 років од выдаваня тых новинок. Послїдне чісло Народных новинок вышло 1. децембра 2016. Од 1. януара 2017 офіціално ся тоты новинки споїли з Інфо Русиним, котры донесуть выходять під новов назвов НН Інфо Русин / Народны новинки Русинів Словакії. Днесь сьме выбрали титулну статью з першого чісла Народных новинок, а то автора Василя Турка-Гетеша, тогдышнёго председа Русиньской оброды, який має главну заслугу на тім, же такы новинки зачали выходити як перше періодікум у русиньскім языку. Робиме то так зато, же, може, буде інтересно про Вас, дороги наши чітателї, заспоминати сі на зачаткы русиньской журналістїкы і на зачаткы русиньского руху. Так собі створите образ того, што нас тогды інтересовало, болїло ці радовало.

Слава Ісусу Христу до Вашого дому!

Так колись писали наши люде з далеких країн, коли посылали якусь вістку о собі і своїх близьких. І мы вам несеме вістку о тім, же ся народили наши першы Народны новинки і приходять до Вашого дому. Хочеме, жебы тоты наши новинки Бог благословив на їх дорозі до Вас і жебы сьме вшиткы мали з них радість і хосен. Конечно тоты новинки не будуть контролёваны людьми, які мають вшеліякы іншы інтересы, лем не інтересы нас, Русинів. Тым не хочеме повісти, же в наших новинках не будеме дотримовати засаду плуралізму думок. Тото вшытко буде, лем без непотребной полемікы з людьми україньской орьєнтації, бо шкода часу на дебаты о тім, што нам уж є давно ясне. Выняток зробиме тогды, кедь нас будуть міцно нападати.

Выняток з того задуму робиме і в першім чіслі наших новинок, жебы людём была ясна наша позиція, а жебы нас уж тот проблем не одволікав од того, што поважуєме за важніше. Реагуєме на такзване „Ставлення україньської творчої інтелігенції...“ („Нове життя“, ч. 29/91), котре підписало 57 представителів нашої інтелігенції. Писмо конціповав, в основнім, пан Іван Ванат за сильной

підтримкы далшых „коріфеїв україньского руху“ на выходнім Словеньску за послїдніх 40 років. Силно „вплинули“ на чітателя „ставлення“ титулы і функції за каждым призви́ском, але мы думаеме, же то лем заваджать, а найвеце у тых людей, котрых добрі познаеме, і знаме – як і за што тоты титулы дістали. Найліпше на тім є, же на підписаним папірю ся зышли інквізіторы і їх жертвы: Федор Ковач і Юрко Бача, Зузана Ганудель і Микола Мушинка, Михайло Роман і Павло Дуркот! А на чім же ся так зєединили? Єдны без другых не можуть быти. Якбы пішли окреме, і єдних, і другых бы было мало. Зато пробують іти ведно. Іти ведно проти свого народа і без внутрішнёй єдности. Але до коли? Лем до часу, коли собі перегрызуть горла. Номенклатура ся цілых 40 років орьєнтовала на Москву (не на Україну!), а наших Українців поважовали за буржоазных націоналістів. Зато і Мушинку, і Бачу, і Дуркота і інших вышмарили з партії, з роботы, заобходили з нима, як з найпослїднішыми. То саме ся стало і з Михалом Шмайдом. А тепер нїт ліпшых приятелїв. Вшиткы тоты панове ся жывили, а іщі і живлять тым, же пропаговали три основы бывшего режіму на выходнім Словеньску – марксізм-ленїнізм, деформовану марксістїчну історію і україньскый язык, а, главно, послїдню. З того языка жыли і жыють із 57-ох – 43-ми підписаны. Правда, тых людей мож порозуміти – тоты, што уж на пензії, ся не хотять вздати ціложывотной ілузії о своїй хосенности. А тоты, што іщі роблять, мають страх о свою екзїстенцію. Вшытко тото є людське, зрозуміле, але мать єдну неприємну дімензію: тоты люде, кедь страчають свої вчерашні позиції, молотять навколо руками-ногами.

Іщі єден факт, котрый їх приводить аж до шаленства: як то, же іщі вчера їх вшиткы з тихов боязливостєв слухали, розуміли вшытко з півслова, в позорї выконовали їх приказы, а тепер – ту

сти, бо без вас пропаде. Не дайте ся высміяти!

Дале споминають і Сладка, і Біцка, і Магочія і страшать, же хотять одорвати Підкарпатську Русь (про авторів то є „Закарпаття“, але про тих людей, коры там жыють, під Карпатами, не є ниякого Закарпаття!) і припоїти ей до Мадярьска або Чесько-Словеньска. Страх страшезный! Хотять нас компромітовати зо Сладком, Зарічнямком і Біцком, а, главно, Мадярьском. Запамятайте, ани єдным із тих нас не скомпромітуєте. А помы іде о Мадярьско? Ходем собі усвідомите, як глубоко ся розчаровали Русины в політиці українізації на Підкарпатській Русі, же суть охотны піти хоць чортови на рогы, лем абы подалше од „свого брата“. Далє пишуть о тім, же хочеме вбити клин меджі Русинів-Українців і проглубити ненависть меджі грекокатоликами і православныма. Але нашто нам „вбивати клин“, кедь меджі тыма виразами уж і так є пятькілометрова фуга. Не спойте, што спойти не мож. Вы сьте засіяли недовіру, бо сьте тоты слова необдуманно спойли, вы сієте „ворожнечу“ меджі православныма і грекокатоликами, вы сьте были застанцями і обгайцями православізації. Не звалюйте свої гріхы на невинных!

Але теперь приїде найоблюбленіший і „наиплеканіший“ тромф пана Івана Ваната – „політичний русинізм“. Пан Ванат з терміном нараблять всягды, кады ходить, але обяснити го не може. Треба до того іщі якыйсь „словацький сепаратизм“, но а главно страшить Мадярами. Добрі, пан Ванат, же українізація в 50-ых роках і теперь не є політичним українізмом?! То сьме собі выдыхли од щастя! Потім, може, бы сьме мали „політичний русинізм-українізм“, а як дасть Бог – „аполітичну“ марксістичну історію!

Потім іщі в „ставленні“ суть такы дрібны грозенка: „Співналежність південнокарпатських русинів до українського народу у наукових колах не

викликає жодного сумніву. Ту дійсність підтвердили і учасники Міжнародної наукової конференції україністів, яка проходила у Пряшеві 12 – 15 червня 1991 р.“

Но, а сьме дома. Українськы емігранты з цілого світа і нашы українофілы ся зышли і без „сумніву“ взяли, тай потвердили, же мы – Українці. То так, якбы, наприклад, на Словеньско пришли чеськы емігранты з цілого світа і повіли бы Словакам: „Вы сьте Чехы!“ і готово, без всякых похыбностей! Окрем того, тоты емігранты, ту, на нашій землі, перед тваревь нашого народа „гостро засудили політичний русинізм, як шкідливу ідейно-політичну орієнтацію в культурному житті українців Східної Сочаччини“. Мало того, якыйсь Маркус страшно хотів, жебы в „заклучній резолюції“ было такє: „... русинізм є антиісторичний і антигуманний“. А мы вам, панове, одказуємо: вы сьте ту были як гості, та як сьте ся оповажили повідати штось такого братьскому народови. Окрем іншого, тым сьте засягвали до внутрішніх діл суверенной ЧСФР!

А далє іщі єден цїтат: „Звертаємось до компетентних органів Словацької республіки та ЧСФР, щоб надалі респектували назву нашої національності „українська-русинська“. Цю назву ВИМАГАЄМО узаконити в новій конституції СР та ЧСФР“.

Видите, люде добры! Они „вимагають“. Они „рішуче вимагають“ вернути ся там, до чого нас перед 40 роками захпали. Вы, панове, ся уж навимагали дость! Пошкодили сьте нам. Говорить ся, же тот, хто забє чоловіка – є враг. А як назвати чоловіка або людей, яки цілых 40 років ся намагали зліквідувати єден середньєвропейскый народ і уж ся їм то скоро подарило? Як їх назвати? А, може, їх треба погнати перед меджінародный трибунал за фізічну (в Польску і УССР) і духовну (в ЧССР) геноциду русинського народа.

Ирина ПАПУГА, Нови Сад, Сербия

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 26 (39), Нови Сад, 2021, 302 боки

Дружтво за руски язык, литературу и культуру (основане 4. 12 1970. року у Новим Садзе) видава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назву Творчосц, а од 1988. року виходзи як Studia Ruthenica. Обявени 13 числа Творчосци и 26 числа часопису Studia Ruthenica (ведно 39 глашніки). Од трецого числа Studia Ruthenica виходзи як зборнік работох.

У 26. чишлє зборніка *Studia Ruthenica* (триец дзевятим глашніку) обявени прилоги зоз 6. Науково-фахового сходу, хтори отримани 4. децембра 2020. року у Новим Садзе у рамикох Програми означованя 50 рокох од снованя Дружтва (4.12.1970)

и 30. Дньох Миколи М. Кочиша (1990-2020) под назву „Руски язык, литература, культура, просвита и публицистика“, зоз надпомнуцом же по тераз отримани пейц науково-фахово сходи у Новим Садзе: перши бул 1993. року, други 1998, треци

2005, штварти 2010. и пяты 2014. року. Роботи зоз спомнутых сходах обявени у Зборніку роботох Дружтва „Studia Ruthenica“ числа: 3, 7, 10, 15 и 20.

Шести науково-фахови сход пре актуалну епидемиологічну ситуацію корона вирусу не отри мани як звичайно у сали зоз учашніками, але як он-лайн інформація у рамикох хторей авторе у новембру и децембру 2020. року преїг интернету посилали науково-фахово и литературни прилоги Дружтву як организаторови сходу. Прилоги препатрени и 4. децембра 2020. року представени. Сход мал два часци: у першей представена 31 робота, хтори пририхтали 29 авторе зоз обласци руского языка, литературы, култури, просвити и публицистики, а у другей було слова о авторох шейсцох кратких руских приповедкох.

На початку 26. числа обявени винчованки хтори з нагоди 50 рокох роботи Дружтва послани: Желько Ковач, председатель Вивершного одбору Национального совиту Руснацох, Любомир Медеше, Канада, Михал Симунович, Футог и Лучиян Марина, председатель Дружтва за румунски язык Войводини у мено Координацийного одбору дружтвох за языки, литературу и култутру, Нови Сад.

Предслово написали: Блаженка Хома Цветкович, Крачама по шлідох веліканох, Ирина Папуга, 50 роки од снованя Дружтва за руски язык, литературу и културу (1970-2020) и Лучиян Марина, Координацийни одбор дружтвох за языки, литературу и културу - Дружтво за руски язык, литературу и културу член Координацийного одбору од снованя 1974. року. По обласцох обявени тоти роботи:

Руски язык: др Михайло Фейса, Діялноц на нормованю руского языка, др Пол Роберт Маґочи, Русински язык: Недавни посцигнуца и нови спокуси, др Оксана Тимко Дітко, Обставиново при словніки у руским языку: творене, класификация, хасноване, др Гайналка Фирис, Фамилийни назвиска при бачванско-сримских Руснацох, [др Анна Плішкова, Од діалекту - по урядный язык: новый статус і новы проблемы русиньского языка на Словакїї](#), мср. Александер Мудри, О понятия метяфори у руским языку и Олена Папуга, Службене хасноване руского языка и писма у општинох дзе то зоз статутом одредзене.

Литература: др Юлиян Рамач, Коцур: В каліновим леше вода древно неше, Яке то древно вода неше, др Мигаль Капраль, „Нашѣ южнѣ брата“ в Ужгороді: четири вершы бачванських авторув на бокох новинкы „Недѣля“ 1942-1944 рокох (тексты и ілустрації), мр Славомир Олеяр, Дунай у восточнославянских народних писньох, Ирина Гарди Ковачевич, Ренесанса або оптимизем (ли-

тература за дзеци) и Олена Планчак Сакач, Курнява зоз хторей ніхто не вилеци (Владимир Гярянски).

Култура: др Михаил Юрьевич Дронов, Русский публицист Євгений Н. Матросов как исследователь русинской диаспоры в Северной Америке, Дюра Латяк, Национални препород Руснацох у Войводини и улога Руского народного просвитного дружтва у нїм, Любомир Медеши, Руски селїдби: Чи розпресцеране, чи розсельоване, Олена Папуга, Руснаци у жемох Европскей униї - право на витворйоване национального идентитету, [dr Mihajlo Ljekar, Od mračne komore do veštačke inteligencije](#) и Вероника Вуячич, Фотография як информация.

Просвита: мср. Доротеа Будински, Важноц комуникації и интеракції за розвой вчасней двоязичноци, мср. Сенка Бенчик, Лексични паралелизми, Заєднічки гунгаризми у сербским и руским языку, Каролина Джуджар, Сучасни рушаня у настави на руским языку, Любица Няради, Мультикультуралноц и интеркультуралноц у школскей пракси: Приклади добрей пракси зоз образовно-воспитней пракси и Ванеса Медеши и Ирина Папуга, Руски язык на штреднім ступню у Новим Садзе (2006-2020)

Публицистика: Гавриїл Колесар, Радосци и смутки двох руских преднякох у виселенстве: *др Владимир Солонар (1926-2012), патолог и Дюра Шови (1929-2020), ветеринар*, Блаженка Хома Цветкович, *Од Творчосци по Рутенику*, мр Гелена Медеши, *Два уметносци у едней кнїжки*, Поезия и фотография, Єлена Перкович, *Ирена Колесар - перша югославянска филмска гвизда и Михал Симунович*, На роздумоване: *Здрави будзце и здрави оставайце*. Обявени и биографски податки о авторох.

Зборнік роботох „Studia Ruthenica“ науково-фахови часопис на руским языку хтори у Репозиториуме Народней библиотеки Сербїї у Београду ма категоризацию (M53). Од 22. октобра 2018. року податки о *Studia Ruthenici* се находзе на Википедиї, а тиж так и на сайту Дружтва www.druzstvo.org.

Видаване „Studia Ruthenica“ 26 (39) за 2021. рок финансино помогли: Покраїнски секретариат за културу, явне информоване и сотрудніцтво зоз вирским заєдніцами, Нови Сад, Покраїнски секретариат за образоване, предписаня, управу и националне меншини-национални заєдніци, Нови Сад, Национални совет рускей националней меншини Сербїї, Руски Керестур и Городска управа за културу Нового Саду, на чим сердечно дзекуеме.

(Публикуєме в ориґиналі – войводиньскім варіанті русиньского языка.)

185 років од народження церковно-політичного діятеля на Підкарпатській Русі – ЮЛІЯ ФІРЦАКА

Юлій Фірцак (Gyula Firczák) нар. 22. 8. 1836 у Худлєві тогдышнєго Угорського кралєвства, тепер на території України, умер 1. 6. 1912 в Ужгороді тогдышнєго Угорського кралєвства, тепер на території України. Был священником, педагогом, церковным ерархом, сполоченьско-політичным діятелєм на Підкарпатській Русі.

По навчаню в богословській семінарії в Ужгороді Ю. Фірцак скончив Централну теологічну семінарію при Віденській універзиті (1856 – 1859) і в 1861 р. был высвяченый на грекокатолицького священника. Потім учів в Ужгородській грекокатолицькій богословській семінарії (1861 – 1876), был ей ректором (1876 – 1887), пізніше был зволений за посланця нижнєй коморы угорського парламенту (1887 – 1890). Знамый в угорських урядных колах, Ю. Фірцак был в році 1891 встановлений за єпископа Мукачовской грекокатолицькой єпархії.

Почас скоро двох десятироч діятельства у тій функції намагав ся концентровати позорность угорської влады на, як сам писав у меморандумі (1896), катастрофалны соціалны условія русиньских селян. Многы з них были примушены глядати ліпшу судьбу в Споеных штатах Америки, еміграція до котрых в тім часі набрала масовый характер. Він зробив тайну догоду з владов, обіцяючи політичну

підпору як одповідь на соціалну поміч в русиньских селах. Єпископ створив проект, в котрім пропонував условія конкретной помочі русиньским селянам (1897), яка была схвалена владов як Вєрховиньска акція (Hegyvidéki akció), і вів ей Едмунд Еган.

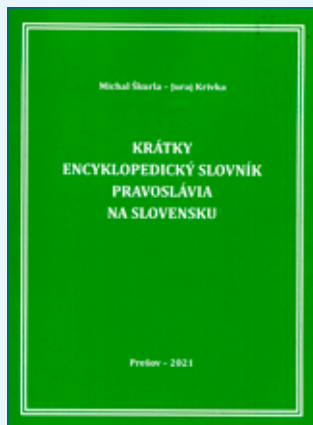
На парохіалній уровни Ю. Фірцак вызвав священників єпархії створєвати братства терезвости і касы взаємной помочі. За фінанчной помочі єпархії было збудованых і зрекоштруованых скоро 200 школ, обновлений сиротський

притулок про дівкы священників в Ужгороді, пізніше перетворений на Ужгородську грекокатолицьку жєнську учительську семінарію (1902), таксамо інтернат про сынів священників у м. Сігет і сиротський дім в Ужгороді, были встановлены штіпендії про талантованы сільскы діти. Ю Фірцак ся шпеціалні старав за захованя церковнославянського языка у богослужінях і русиньского языка – в проповідях.

Вышов Короткый енциклопедічний словник православія на Словакії

Тыма днями ся нам дістав до рук енциклопедічний словник православія на Словакії, котрый вышов по словацькы під назвов: **Krátky encyklopedický slovník pravoslavia na Slovensku** (Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o., 232 s., ISBN 978-80-89755-83-7) русиньских авторів: ПгДр. Михала Шкурлы і Інж. Юрія Кривкы. Тот интересный словник має шість частей і вышов за фінанчной помочі русиньского філантропа – Інж. Мілана Мнягончака із Гуменного.

У вступі авторів ся, окрем іншого, пише: **„На початку было Слово а Слово был Бог, а Бог был тото Слово“**, – так звучать слова з Євангелія подля Яна. Так як слово ся складать з окремых букв, так і тота книжка ся складать з окремых „камінчіків“, з котрых є створений еден цілок – Ко-

роткый енциклопедічний словник православія на Словакії. Так як камінчікы, з котрых умелець створює прекрасну мозаїку, суть рознороды і разнофарєбны, так і тот словник є створений з окремых гесел о людєх, діятельство котрых є рознороде розміром і обсягом. Споює їх але сполочне посланя, ідея і жывотна енергія православной церкви, і сполочні так створюють еден цілок. Ёго обсяг є робота на фоні сполоченьских условій, в котрых тоты особности жыли, респектівно

жыють і суть нима у значній мірі овпливнены в каждім історічным періоді із розлічнов інтензітов і выслідками...“ Віримо, же тота книжка сі найде свого читателя і приближить му главно особности і їх діятельство, як ай історію і роботу окремых парохій і інштитуцій православной церкви.

-13-

Жыво́тны́й юбіле́й МА́РІЯ́ННЫ ЛЯВИ́НЕЦЬ

6-го мая 2021-го року ся дожила краснаго жыво́тного юбілея – 80 років, докторка медицины, учітелька і русиньска актівістка з Підкарпатя, котра жыє у Мадярьску, Марія́нна Лявинець. При тій нагоді приближимо собі жыво́т той родачкы з Чинадієва.

Народила ся Марія́нна Лявинець 6-го мая 1941-го року до змішаной русиньско-мадярьской родины. Отець був Русин і робив правника, мама была Мадярка і была учітельков. Їй дідо був грекокатолицькым священиком, а так і в тых нелегкых часах, котры пришли по войні про церьков і Русинів, дістало ся ей релігійного вихованя.

Дома бісідовали трёма языками, як сама спомять – по русиньскы, по мадярьскы і по російскы. Так то было скоро в каждій хыжі на Підкарпатю по 1946-ім році. Мадярьскый язык пізніше мала можливість схосновати у своїм далшій жыво́ті.

По середній школі, котру закончила в Мукачові із златов медайлов, пішла на Ужгородську універзіту, де штудовала медицину. По скончіню школы ся вернула домів, але не стримала ся ту довго. Стрїтила ся з доктором, Др. Антонієм Лявинцем, за котрого ся оддала і одышли до Києва, де він робив аспірантуру. Пані Марія́нна ту робила педіатрічку і учіла на середній здравотницькій школі.

Інакше, і родина ей мужа звязана з церьковлєв. Старшій брат Антонія Лявинця – Іван, був грекокатолицькым єпіскопом, першым екзархом Празского екзархату, котрый таксамо підпоровав і русиньскый рух. Іван Лявинець писав ай русиньску поезію.

Покля муж пані Марія́нны робив на баданях, публіковав і діяв на Київській медичинській універзіті, она робила у своїй професії, но мала і родинны перервы, кедьже породила двоє дітей – сына Штефана і дівку Марія́нну. Сын Штефан Лявинець ся став на XVI. Світовім конгресі Русинів у Криніці (одбыв ся 10. – 11. септембра 2021) уже четвертый раз председом Світової рады Русинів. Професієв є таксамо як ай ёго родічі доктором, ёго спеціалізацієв є псіхіатрія.

У 1992-ім році ся родина переселила до Мадярьска. Професор Лявинець основав у Будапешті Фундацію на реабілітацію дітей, котры потерпіли при атомовій катастрофі в Чорнобілі. І пані Марія́нна робила дале як докторка. Дівка Марія́нна зачала робити в области філології. В спеціалізації філологія обгаїла і докторат і публікує статі, котры ся займають русиньсков філологієв.

Але окре́м того пані Марія́нна Лявинець із своєв родинов ся актівно запоїли в Мадярьску до русиньского возродного руху. Была сполуосновательков Общества русиньской інтелігенції імени Антонія Годинкы, председкынєв Фундації на сохраніня де-

ревяных архітектонічных памяток на Підкарпатю, председкынєв Клубу русиньских жен, редакторков алманахів-календарів ці часопису „Русиньскый світ“. Таксамо брала і бере участь на організації многих конференцій, выставок, концертів і інших культурных акцій.

Треба повісти, же пані Марія́нну можеме все стрїтити і на Світових конгресах Русинів, ці на інших акціях, котры організують Русины нелем у Мадярьску, але і в інших країнах.

Знама є і своїм видавательским діятельством. Спід ей рук, наприклад, вышла і книжка „Вызнамні поставы русиньской історії, литературы и культуры“.

В Мадярьску уж довгодобо фунгують меншыновы самосправы. В Будапешті Русиньска самосправа главного міста выникла у 1998-ім році. Пані Марія́нна Лявинець є ей председкынєв од року 2010 аж дотеперь. Окре́м того, є вже четвертый раз председкынєв Містной русиньской самосправы у 6. раєні Будапешту, і была таксамо членом Вседержавной русиньской самосправы.

Пані Марія́нні Лявинець, котру особно знаме з многих русиньских акцій, жычіме за редакцію НН Інфо Русин (позн. ред.: хоць пізніше, але і за редакцію Русина) іщі многы і благы рокры, повны силы до далшой роботы про русиньскый народ.

Інж. МІЛАН МНЯГОНЧАКА інтересують народностны і церьковны проблеми

Інтервю з нашым 70-рочным юбілантом – Інж. Міланом МНЯГОНЧАКОМ, бывшым генералным директором гуменського Хемкоставу ГСВ, а. с., Народны новинки ч. 10- 11/2011, скоріговане і доповнене.

Інж. Мілан Мнягончак ся народив 15. октобра 1951 в селі Нижня Ядлова, окрес Свідник. Основну освіту здобув в роднім селі і во Свіднику. Середнєшкольскы штудії абсолвовав на Средній промысловій школі ставебній у Бардеєві. По скончіню високошкольскых штудій на Ставебній факулті СВШТ у Братіславі (1976) животна путь ставебного інженіра ся зачала у Хемкоставі в Гуменнім. В роках 1983 – 1988 діяв у Алжїрі як чехословацькый експерт про поміч розвоєвым країнам у сфері інженірьского діятельства про ставебництво.

По політично-сполоченьскых змінаху сполочности став ся директором фірмы Хемкостав Гуменне. Інж. Мілан Мнягончак з Гуменного довгы роки стояв на челі гуменської ставебной фірмы Хемкостав ГСВ, а. с., як генералный директор. Выслідкы роботы робітників ёго фірмы видны як в домашнім регіоні, так і за границями Словакїї – в Росії, на Україні, в Чехах, у Німецьку. Під ёго веджінєм гуменський Хемкостав успішно розвивав контакты з французькыма партнерами і будучіма інвесторами в гуменськым регіоні. У Франції „Гуменчане“ реалізували дакілько лукратівных проектів, вдяка яким здобули позітивны референції і вшиткы предполоклады на продуктівну сполупрацу і в будучности. Ёй гаранцієв бы ся міг стати наприклад і проект „Французького центра“, який ся Мілан Мнягончак снажив зо своєв фірмов выбудовати в Гуменнім, што значіло принос і про місто, і про регіон. Очівісно, і вдяка такій кооперації гуменський Хемкостав ГСВ, а. с., міг быти стабільнов фірмов, яка в порівнаню з іншыма ставебныма фірмами могла тримати нелем мздову політику в ступаючім тренді, але і приїмати до роботы новых людей, што было в регіоні з високов міров незаместнаности барз важне. А то є, окрем іншого, і високо позітивна візітка главно про веджіння фірмы, яка попри домінантній профілації фірмы могла ся активізувати і в інших сферах розвоєв регіону і підпорвати проекты напр. третєго сектора і незісковых організації. **В тім контексті з паном Мнягончаком і ёго фірмов і наша редакція мала довгорочны позітивны скушености, бо в найтяжшых часах ся все снажив подля своїх можностей підпорвати выдаваня Народных новинок, Меджінародну літню школу русиньского языка і культуры – Studium Carpatho-Ruthenorum у Пряшові, великы русиньскы фестівалы у Свіднику**

і Гуменнім і т. д., за што му патрїть подякованя нелем наше, читателїв бывшых Народных новинок, але і Русинїв Словакїї вообщє. Наконєць, якраз вдяка таким людєм нашы новинки і дакотры русиньскы культурно-сполоченьскы акції пережыли крізовы етапы в своїй екзістенції.

Безспорно, живот є неперестанный колоточ і все каждого з нас – без вынятку – ставлять перед экзамены, які мають выпробовати нашы способности і характер. Є то так в животі чоловіка, але і в животі фірмы, за яков стоять тыж лем конкретны люде. Звычайно найбівшы предполоклады пережыти має тот, хто є охотный выналожыти максімум про свою екзістенцію і выпроєктovati ефектівну стратегію, про наповнїня якої є способный здобыти адекватных людей, охотных ей підпорити і партіціповати на реалізації. А то є факт, який ся тыкать так выробной, як і невыробной сфєры, народностно-культурну сферу притім не вынимаючі. З поступным розвитком русиньского народностного жывота і ту ся стрічають, ці ліпше повіджено стыкають, розлічны інтересы, стратегії, групы... Панови Мнягончакови ани тота сфера не є чужа, наконєць, як Русин, сам є ей інтегралнов частєв, а прямо ся з нєв зачав конфронтovati, вступивши до актївной політики через регіоналну політичну партію „Наш край“. Мілан Мнягончак доконця був єдным з двох кандідатів на председу той партії і як ей номінант кандідовав у комунальных вольбах на пост пріматора Гуменного. Хоць ани в єдних вольбах не здобув достаток голосів, жебы тоты посты здобув, не значіть то цалком, же був неуспішний. Наopak, як знама особность в регіоні уж лем своєв участєв на кандідатній листині партії „пожычїв“ своє мєно на будованя рєноме новій партії а в непослїднім ряді, іщі веце ся приближыв нелем к соціалным, але тыж к актївным народностно-культурным проблемам регіону з вызначным процентом Русинїв, рішаня яких мала тота партія зафіксованє у штатуті. Самособов, і без того пан Мнягончак мав і має свій властный погляд на дакотры вопросы русиньского народностно-культурного жывота, на котры нам одповів у слїдуючім інтервю.

• *Пане Мнягончак, в Народных новинках сьме уж пару раз писали о фірмі, яку сьте вели, причім сьме ся концентровали переважно на вашу про-*

дукцію і на економічну сферу. Тепер би саме Вас хотіли представити скорше як чоловіка, котрий активно вступив до політичного життя як комунальний політик. Все саме хотіли партіциповати на рішення і культурно-народностных проблемів регіону, в яким визначне проценто насеління творять Русини. Котры проблемы видите в русиньскім народностнім животі у вашім регіоні, які бы, подля Вас, было треба рішати?

– Тых проблемів є много і треба їх відіти комплексно. Я нігда не стояв боком од русиньского народностного живота, але через пресу і через конкретных активістів русиньского руху все єм зберав і мав достаток інформацій на то, жебы єм собі міг утворити властний погляд на проблемы Русинів. У нашім регіоні ся своєв народностнов роботов, але зарівно і „політиков“ презентує главно Русиньска оброда. В народностнім животі Русинів довго має домінантну позицію, з чого про ню виплывать і найбівша відповідність за стратегію розвою народностного – т. з. нелем культурного – живота Русинів на Словакії. А видить ся мі, же в послідніх роках веджіня Русиньской оброды як кебы на то забывало і на педестал домінантных проблемів высувать другорядны проблемы а другорядны проблемы повышує на домінантны. Є то барз похыбна „стратегія“, яка не мать будучность а Русинам не є на хосен, але шкоду. Не любить ся мі, наприклад, така практика веджіня Русиньской оброды, же на кождім Сеймі організації ся міняють Становы, причім суть то зміны непродуктивны і не ведуть к ліпшому, але к гіршому. Основов кождой роботы мать быти порядна організачна структура, а тотя ся даяк вытратила з роботы Русиньской оброды. Віджу велику хыбу в тім, же окресны выборы Русиньской оброды были зрушены і мали їх наградити містны організації. Така зміна іщі не была зріла, бо на селах не суть вытворены условия, жебы в кождім русиньскім селі была містна організація. Мала бы ся зробити глубша аналіза теперішнёго ставу в русиньскім народностнім возроднім процесі, і на ей основі реаговати на главны проблемы. Ситуація собі жадать становити ясны цілі, бо дакотры вопросы дотеперь не суть дорішены. Зміны, котры настали у нас по році 1989 даяк застали на півдорозі.

Мерзить ня і то, же програм бывшой україньской організації „Культурного союзу українських трудящих“ ся реалізує їх бывшыма функціонерами, котры в рамках „Союзу Русинів-Українців Словаччини“ роблять стару політику неузнавання самостатной русиньской народности. Видно то на застарілых акціях, якыма суть Свято культуры Русинів-Українців у Свіднику, Маковицька струна в Бардеєві, Свято культуры Русинів-Українців у Камюнци ці Фестівал драмы і художнёго слова А. Духновіча в Меджілабірцях. Музей україньской культуры у Свіднику маніпулує із культурным богатством Русинів як хоче, і чу-

дую ся, же за roky по „ніжній“ революції уведжены акції, як і обсяг роботы Музея україньской культуры у Свіднику суть і дале намірены на однароднёваня Русинів так, як плановали функціонері КСУТ-у по році 1952. Гірше на тім, же спомянуты акції фінанчно підпорує Уряд влады СР на укор народного возроджіня Русинів. Функціонері Русиньской оброды, як і далшых русиньских організації суть к спомянутым проблемам скоро чисто імуны. А то не є в порядку.

• Яке місце має народностна проблематика, враховано русиньской народностной меншыны, в контексті комунальной політики міста Гуменне?

– Народностна політика, враховано русиньской народностной меншыны, в контексті комунальной політики в нашім місті іщі здалека не дозріла. Або точніше, не є на програмі дня. Ту таксамо віджу простор на ініціативу функціонерів Русиньской оброды, які бы мали систематічно ініціовати інтерес о рішення русиньской проблематики в Гуменнім. А не тыкать ся то лем Гуменного, але і далшых окресных міст на северовыході СР, в котрых жыють Русини. Принести фолклорну акцію до міста є заслужна работа, але покы по дакількох роках не приносить виднішы результаты, потім є то страчений час і пінязі.

• Знаме, же в Гуменнім жыє много Русинів, визначну часть з них творять переселенці із Стариньской долины. Яка є заінтересованость сучасных гуменьских Русинів о розвой властной ідентіты, культуры, материньского языка?

– Люде, котры жыють в Гуменнім і мають русиньске коріня, мали бы быти веце ініціованы до роботы в русиньских народностных організаціїх, думам в першім ряді на русиньску інтелігенцію. Мали бы мати можность ся в місті частіше стрічати і жадати рішати їх народностны проблемы так, жебы їх культура ся заховала про молоду генерацію, жебы жыючі в Гуменнім не стратили властну ідентіту, але систематічно діставали імпульзы на ей укріплёваня. Ту бы мав быти простор на роботу професіональных робітників у сфері русиньской культуры, котрых нажаль Русини не мають, а што є гірше, ани ся не дожадують того, жебы їх мали, так як то было на зачатку діятельства РСР в роках 1991 – 1994.

• Гуменне все было містом, де народностне – „руське“, пізніше україньске – школство мало і має своє місто. Мають в Гуменнім, респ. в містьскім парламенті своє місто ініціативы за розвой навчаня русиньского языка в гуменьских школах?

– Дотеперь не знам скоро о нияких кроках з боку школьської політики в місті, жебы ся проявлёвала ініціатива у розвою русиньского школства од самой русиньской інтелігенції. Але тыж веджіня школ недостаточно роблять із родічами дітей русиньского походжіня. Уж давно подля мене мали быти зро-

блены зміны у тогдышній Основній школі інтернатній із навчальним язиком українським у Гуменнім, бо в тій школі были і суть школярї з русиньских родин. І знову – хыблять ту ініціативу Русиньской оброды.

• Як довгорочный читатель часопису Русин, поторователь, участник і підпорователь розвою русиньской культуры як бы сьте характеризовали сучасну русиньску народностну сцену вцілім, ей лідрів, їх програм і стратегію досягваня народных цілів?

– Робота у русиньскім возроднім процесі не є легка, але кедь ся у нас пробудили русиньскы сердца по році 1968, і найвеце по році 1989, то треба нам робити концепчну роботу так, як нас учили русиньскы будителі А. Духнович, А. Павлович, П. Гойдіч і под. Наша русиньска інтелігенція бы ся мала ліпше пробудити і дати своїм людем то, што іщі дотеперь не дала. До рішаня проблемів русиньского возроджіня веце бы мали повісти як Уряд влады СР, так міністерства школства, культуры, а в непослідній мірі ай централны штатны інштитуції. Мали бы сьме ліпше і докладніше вымагати акцептованя наших прав, котры нам гарантує Устава СР і іншы законы.

• Рішаня котрых проблемів у русиньскім контексті поважуєте за пріоріту з погляду перспективы нашой народной громады?

– В тім ділі треба еднозначно зробити слідуєче:

1. Апеловати на Міністерство внутра СР, жебы зрушило Становы Союзу Русинів-Українців у Словацькій републіці, котры суть в розпорі з Уставов СР.

2. На Словеньску нелегално екзітує умело вытворена народность „русиньско-українська“, котра не є приносом про Русинів, але ани про Українців.

3. Мали бы ся зрушити акції організованы СРУСР-ом, котры мають зачаток іщі в пятьдесятих роках минулого стороча і суть звязаны з тоталітнов політиков бывшого режіму. Уряд влады СР бы не мав підпоровати акції, котры СРУСР організує так, же русиньску культуру выужывать про свої українськы цілі.

4. Кедь ся СРУСР поважує за українську організацію, ний потім організує акції про Українців – на українських селах.

5. Музей української культуры у Свіднику, кедь хоче екзітовати, потім русиньскы експонаты з нёго мали бы ся перестіговати до Музея русиньской культуры в Пряшові. Є неморалне, жебы Музей української культуры поважовав і презентовав русиньскы експонаты за українськы.

6. Русиньска оброда посередництвом Уряду влады СР не мала бы доволити, жебы здобытки Русинів по році 1989 пропали, респ. ся назад вернули до етапы перед роком 1989, як хоче СРУСР.

7. Треба выжадовати, жебы кошціке народностне штудіо Словеньского розгласу не доволёвало собі, жебы українськы редакторы ходили по русиньских селах і робили там однароднюючу політику Русинів.

8. Наконєць, не ем проти жытелям Словеньской републіки української народности. Але каждая народностна меншына ний ся занимать шырінём своєї властной культуры і ний ся не зневжывать культура єдної народности на укор другої.

9. Глубше треба заінтересовати як штатны органы, так і властны свої силы до рішаня проблемів русиньской народностной меншыны. З боку русиньских організацій бы ся мала концентрованіше проявлёвати практична робота в ділі рішаня проблемів, а к тому ся мусить поставити некомпромісно і в повній мірі выужыти силу наша русиньска інтелігенція.

• Мілан Мнягончак ся проявив як великодушный спонзор і підпорователь Православія на Словакії. Котры православны церькви здобыли вашу фінанчну поміч на выбудованя і реконструкцію православных церьквей?

– За тото суть мі повдячны православны віруючі в Гуменнім, Комарні, Нітрї, Кромпах, Крайнім Чорнім, Бардеєві, Бардеєвских Купелях, Смулнику і Словінках. Самособов і ёго краяне з Нижній Ядловой, котры з вдячности і за належну поміч уділили мі честне обчанство.

• Треба спомянути і то, же за благородне діятельство на хосен православной церькви владыка Николай передав Міланови Мнягончакови оцініня – Орден св. Кіріла і Мефодія. З вдячности за поміч про окремы парохії му владыкове Николай, Ян і Растислав уділили б церьковных грамот. Котре оцініня православной церьквей собі ціните найве?

– Наісто то буде Злата медайла, котру на пропозицію Пряшівской епархії Конштантінопольскый патріарха Бартоломей уділив мі і котру мі передав архієпіскоп пряшівскый Ян при посвячіню Дому смутку у Нижній Ядловій, котрый ем дав выбудовати і даровав го православным віруючим Нижній Ядловой.

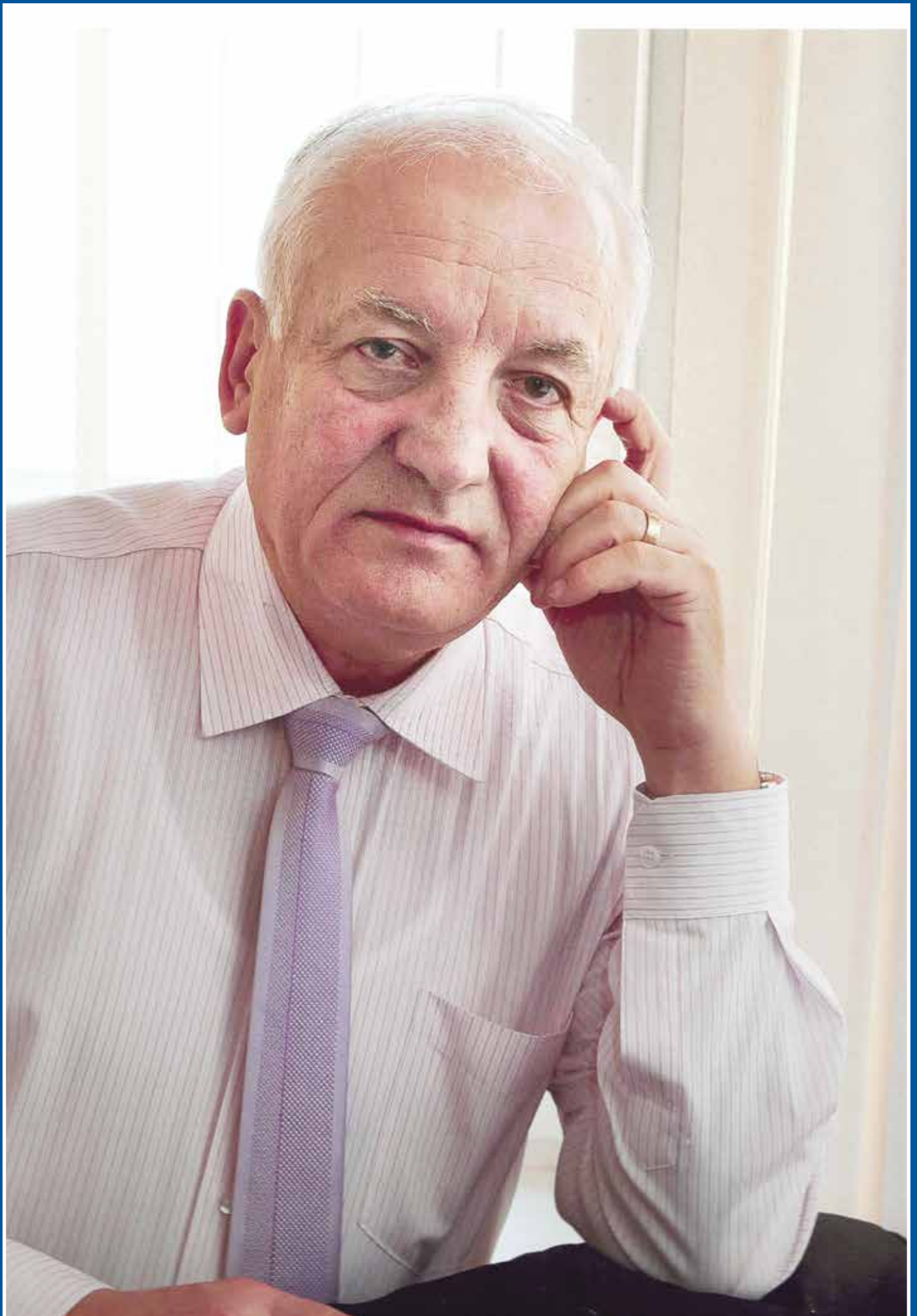
• Што додати на самый конець? Желаме Міланови Мнягончакови, котрый уж є на заслуженій пензії міцне здоровя і далше філатропічне діятельство про Русинів і православных хрістіан.

РУСИН Одборный і літературный часопис выдавать Академія русиньской культуры в СР (6х гоґне, náklad 1100 ks, IČO: 17079748). Предплатне 12 евр. Адреса редакції: Академія русиньской культуры в СР, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Телефон: 0917 171 912. Шефредактор: Мгр. Александер Зогуляк, языковий редактор: ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., редактор: Мгр. Михал Павліч, ПгД. Регістрацны чісла: ISSN 1339-5483, EV 328/08, МІС 49 589. Адреса на интернеті: www.rusynacademy.sk, e-mail: zozulakpo@gmail.com. Выдане 8. октобра 2021 р.

**KULT
MINOR**

FOND NA PODPORU KULTURY NÁRODNOSTNÝCH MENŠIN

Realizované z finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

• Наш 70-рочный юбілант-філантроп із Гуменного – Інж. МІЛАН МНЯГОНЧАК.

• Активна діятелька меджі Русинами в Мадярьску – МУДр. МАРІЯННА ЛЯВИНЕЦЬ, котра ославила свій округлый животный юбілей.